

Treball final de grau

TRANSSEXUALITAT A LES AULES D'INFANTIL

REFLEXIONS SOBRE UN NOU MODEL PEDAGÒGIC

Mar Làzaro Gel

Tutora: Sílvia Mampel

Grau: Educació Infantil

Universitat: UManresa

Curs: 2021/22

Data: 22/05/2022

AGRAÏMENTS

Gràcies a la col·laboració dels cinquanta-cinc professors/es que han participat en la recollida de dades de l'estudi i a la mare d'un infant trans que ha volgut compartir la seva història de vida.

Al professorat que ha fet la correcció del TFG, Gabriel Lemkow i Mireia Foradada amb les seves aportacions de millora. Agraeixo especialment l'acompanyament de la Sílvia Mampel, la tutora del treball, que ha fet el seguiment, el guiatge i l'assessorament al llarg de la realització de l'estudi.

Finalment, dono les gràcies a la meva família i a les companyes del grau universitari per la seva ajuda i les seves recomanacions aportades al treball.

RESUM

El treball presentat investiga el tractament de la transsexualitat infantil a les escoles, concretament a la segona etapa d'Educació Infantil. L'estudi ha seguit una línia teòrica que qüestiona l'organització social dualista i binària, reivindicant un nou model basat en la multiplicitat de gèneres (Gavilán, 2018 i Núñez, 2016). L'objectiu principal d'aquest treball ha estat fer una anàlisi de com aborden els/les mestres d'aquest cicle les identitats dissidents, concretament la transsexualitat. Tenint en compte: la formació, la reflexió, i la inclusió, en els materials didàctics i les actituds dels/les docents, independentment de si hi ha alumnes transsexuals als centres o no.

La metodologia que s'ha emprat ha estat la d'investigació mixta, per una banda, quantitativa, a partir d'enquestes passades al professorat del segon cicle d'infantil i qualitativa, mitjançant una entrevista amb la mare d'un infant trans. Els resultats obtinguts mostren el desconeixement i la poca formació dels/les mestres envers les identitats dissidents, concretament la transsexualitat infantil i la poca visibilitat d'aquests/es alumnes als centres escolars.

Les conclusions de la recerca traslladen els resultats obtinguts, l'anàlisi i els aspectes a millorar en l'aplicació d'un autèntic model inclusiu a les aules d'infantil envers les identitats dissidents.

Paraules clau: Transsexualitat infantil, identitats dissidents i societat binària.

ABSTRACT

The submitted work explores how schools deal with child transsexuality issues, particularly in the preschool stage (ages 3 to 6). The study calls into question the conventional binary gender model and defends a new model based on the multiplicity of genders (Gavilán, 2018 i Núñez, 2016). The main objective of this work is to analyze how preschool teachers address issues like dissident identities, with an emphasis on transsexuality. This analysis assesses the presence of training, reflection, and inclusion in teaching materials and in the attitudes of teachers, regardless of whether or not there are transsexual pupils in the centers.

This research process followed a mixed methodology. On the one hand, quantitative, using the data from surveys made to preschool teachers. And on the other hand, qualitative, through an interview with the mother of a transsexual child.

The conclusions at the end of this work explain the obtained results, the analysis that led to them and some possible ways to improve the application of an inclusive gender model in preschool classroom

Keywords: Child transsexuality, dissident identities and binary society.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	1
3. OBJECTIUS	2
3.1. OBJECTIU GENERAL.....	2
3.2. OBJECTIUS ESPECÍFICS.....	2
4. MARC TEÒRIC.....	3
4.1. SISTEMA BINARI, UN MODEL DE SOCIETAT.....	3
4.2. IDENTITATS DISSIDENTS.....	4
4.3. TRANSSEXUALITAT.....	5
4.4. TRANSSEXUALITAT INFANTIL.....	6
4.5. FAMÍLIES AMB MENORS TRANSSEXUALS.....	8
4.6. TRANSSEXUALITAT EN L'ÀMBIT ESCOLAR	9
5. METODOLOGIA	11
5.1. ENQUESTA.....	11
5.1.1. DISSENY METODOLÒGIC.....	11
5.1.2. RECOLLIDA DE DADES	12
5.1.3. POBLACIÓ I MOSTRA	12
5.1.4. TÈCNICA DE RECOLLIDA D'INFORMACIÓ	12
5.2. L'ENTREVISTA	13
5.2.1. DISSENY METODOLÒGIC	13
5.2.2. FORMAT.....	13
5.2.3. ANÀLISI DEL CONTINGUT	14
6. RESULTATS.....	14
6.1. RESULTATS ENQUESTA	14
6.1.1. INFORMACIÓ GENERAL ESTADÍSTICA DELS/LES PARTICIPANTS 15	
6.1.2. REFLEXIÓ I FORMACIÓ DELS/LES MESTRES ENVERS LA TRANSSEXUALITAT	15
6.1.3. L'ALUMNAT TRANS AL CENTRE.....	17
6.1.4. DE QUINA MANERA ÉS PRESENT LA TRANSSEXUALITAT A LES AULES D'INFANTIL	18
6.2. RESULTATS ENTREVISTA	19
6.2.1. L'INFANT EN L'ENTORN ESCOLAR.....	20
6.2.2. FAMÍLIA I L'ESCOLA	21
6.2.3. LA INSTITUCIÓ ESCOLAR	21

7. DISCUSSIÓ.....	22
8. CONCLUSIONS.....	27
9. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	31
10. ANNEX:	33

1. INTRODUCCIÓ

El tema seleccionat per a la realització d'aquest Treball de Final de Grau ha estat la transsexualitat a l'etapa del segon cicle d'Educació Infantil. Aquesta elecció ha estat motivada per diverses causes, per l'interès personal i per l'observació d'una carència detectada a les aules d'infantil envers el reconeixement de les identitats dissidents. Com a educadors/es la transsexualitat, tabú en molts àmbits de la nostra societat, cal que estigui present a les escoles, és una realitat i ha de tenir un tractament normalitzat en aquestes. El repte dels/les docents del segle XXI hauria de ser vetllar pel benestar de tot l'alumnat incloent la diversitat de gèneres, que fins ara ha estat oculta.

La veritable funció dels/les docents és formar persones capaces d'entendre el món i la humanitat en tota la seva diversitat i acompanyar a nens/es que se senten exclosos a revertir aquest sentiment, proporcionant-los espais de creixement en l'autoestima, donant-los eines perquè se sentin segurs i oferint-los suport.

L'estudi s'ha organitzat en nou apartats i els annexos, s'ha partit d'una hipòtesi per posteriorment plantejar els objectius de la investigació. S'ha requerit la lectura de fonts especialitzades en la temàtica, els aspectes més rellevants s'han exposat en el marc teòric. La part pràctica s'ha reflectit en els apartats de metodologia i de representació dels resultats obtinguts en el treball de camp. Posteriorment, s'ha mostrat l'apartat de discussió on s'han interpretat les dades obtingudes. Finalment, s'han presentat les conclusions del treball que recullen els resultats de la investigació, les limitacions i potencialitats de l'estudi, les possibles aplicacions professionals, les línies de continuïtat de la recerca i la valoració final de la hipòtesi.

2. HIPÒTESI

La majoria del professorat, de la segona etapa d'Educació Infantil, no coneix la realitat de l'alumnat amb identitats dissidents, com tampoc quin ha de ser el tractament de la transsexualitat a les aules.

3. OBJECTIUS

3.1. OBJECTIU GENERAL

Fer una anàlisi de com aborden els/les mestres de la segona etapa d'Educació Infantil les identitats dissidents, concretament la transsexualitat. Tenint en compte: la formació, la reflexió, i la inclusió, en els materials didàctics i les actituds dels/les docents, independentment de si hi ha alumnes transsexuals als centres o no.

3.2. OBJECTIUS ESPECÍFICS

- ❖ Descobrir si el professorat de la segona etapa d'Educació Infantil té una mirada inclusiva envers la transsexualitat a les seves aules.
- ❖ Conèixer si es tracten les identitats dissidents als centres educatius quan no hi ha alumnes transsexuals a l'escola.
- ❖ Descobrir si els/les docents de més de quaranta anys vetllen per l'educació en la diversitat de gèneres.
- ❖ Investigar si el professorat a l'etapa d'infantil està format envers la transsexualitat i coneix el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius i associacions que els puguin assessorar.
- ❖ Fer una anàlisi sobre la incorporació o no de materials que s'ofereixen a l'alumnat de la segona etapa d'Educació Infantil per reflexionar sobre conceptes referits a la transsexualitat.
- ❖ Conèixer si les noves generacions d'educadors/es de la Universitat (Uvic/UManresa) són coneixedors/es de la realitat no binària de la societat i saben com fer-la transcendent a les aules d'Infantil.

4. MARC TEÒRIC

Per aconseguir analitzar amb criteris i fonaments el tema que em proposo, convé situar-lo en un marc teòric on les definicions i els conceptes tinguin el mateix sentit per a tots els lectors/es. Per aquesta raó, primerament s'aborda el concepte de societat binària, que és el que posa límits als plantejaments de les identitats dissidents, un concepte que també és analitzat. Finalment, s'aprofundeix en la definició, els processos i les realitats de les persones transsexuals, des de tres òptiques diferents la personal, la familiar i l'escolar.

4.1. SISTEMA BINARI, UN MODEL DE SOCIETAT

Fins al segle XXI la societat occidental ha estat organitzada a partir d'un model d'ordenació de la sexualitat: **dualista i binari**. No ha estat fins a les últimes dècades d'aquest període, que les persones que no se sentien representades per aquest model han començat a fer-se més visibles per una part de la societat. El sistema binari es fonamenta a partir de prejudicis ideològics que redueixen el gènere als genitals creant dues categories: **homes masculins i dones femenines**. El repte de les noves generacions rau en trencar aquest binarisme i donar l'oportunitat de definir-se en un marc de gèneres oberts que fugi de les limitacions que atorga el dualisme (Gavilán, 2018).

El **sistema binari** defensa una suposada "predisposició natural" que desplega un seguit d'atribucions anomenades masculines, referides a les persones que se'ls assigna el gènere masculí i unes altres denominacions femenines, per a les persones que se les reconeix amb gènere femení. El model binari està construït des d'una lectura **heteropatriarcal i dominant** de la societat, que ha assignat de manera jeràrquica en les persones, el que és masculí, situant-lo com a model superior, respecte al model femení (Núñez, 2016). Aquesta societat ha adjudicat un conjunt de normes, rols i estereotips que associen el gènere assignat a nivell personal, a un comportament que defineixen l'ideal d'home o dona i que està intrínsecament relacionat amb la construcció social i cultural que és la generadora d'aquest model binari (Pardo, 2018).

La majoria de persones que configuren la societat transmeten la ideologia dualista de gènere amb un discurs implícit des d'abans del naixement de les persones (Gavilán, 2018). La construcció del gènere es determina amb el nom assignat, la

vestimenta, les actituds, les expectatives... i per altra banda, l'entorn va donant inputs sobre aquesta des dels mitjans de comunicació, les converses quotidianes, les narracions populars, les responsabilitats socials, les manifestacions de les emocions... El gènere es converteix en un codi per als individus que els condueix a ser i comportar-se d'una determinada manera per encaixar en les convencions de la societat. (Grup de treball LGTBIQ+ del sindicat educatiu STEILAS, 2021; Gavilán, 2018).

Miquel Missé (2018) afegeix la idea que aquests comportaments que caracteritzen ambdós gèneres (masculí i femení) estan predestinats per a qualsevol persona que neix. La reflexió a la qual convida el sociòleg, és no categoritzar com a problema que un individu no se senti identificat amb el gènere imposat. Si no que el veritable conflicte el té la societat que decideix el gènere de les persones abans que elles ho puguin fer.

El sistema binari ens porta a qüestionar-nos què vol dir ser o home o dona i si existeix una única forma de comportar-se dins del gènere que s'ha assignat (Pardo, 2018). Aquest model social expulsa a les persones que no compleixen una d'aquestes dues categories oposades, la dominant que atribueix a l'home, en enfront de la que considera inferior, la dona (Gavilán, 2018).

4.2. IDENTITATS DISSIDENTS

En el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere, (Departament d'Ensenyament, 2017) es defineix la terminologia **d'identitat de gènere** com l'autopercepció que tenen les persones del seu propi sexe, com també de les característiques de gènere, corresponent o no amb el gènere que la societat els ha assignat.

A les persones, abans del naixement o en el moment d'aquest, se'ls assigna un gènere tenint en compte únicament les característiques físiques de l'individu (principalment cromosomes i genitals). Però la identitat de gènere, forma part de la consciència de les persones, identificant-se com a home, dona, ambdós gèneres o cap d'aquests. Les persones que trenquen el model binari i que no es defineixen cisgènere qüestionen la norma i l'organització establerta per la societat provocant el

trencament, plantejant la discrepància i proposant un nou model conegut com a dissident. (García i Aventín, 2020). S'entén per **identitats dissidents** aquelles manifestacions de sexualitat que interpel·len la norma i la matriu de les persones heterosexuales (Schernikau, 2018). La dissidència de gènere té a veure amb la identitat i el comportament dels individus que rebutgen el model sexual i de gènere dominant, heterosexista i androcèntric (Núñez, 2016).

Les persones que s'identifiquen amb les identitats dissidents sovint es rebel·len contra les ideologies conservadores, i també contra el model heteropatriarcal que les exclou, les ignora, i les "obliga" a renunciar a la seva pròpia identitat. Els homes masculins heterosexuales o les dones femenines heterosexuales, gaudeixen dins del sistema binari que ha creat la societat, d'una distinció i d'un poder que fa que continuïn reproduint models i pensaments heterosexistes, androcèntrics, misògins i de fòbies vers les identitats dissidents (Núñez, 2016).

Enfrontar-se a una societat binària no és una opció fàcil i fa que moltes persones encara que s'identifiquin com a sexualment dissidents no es vegin empoderades per manifestar la seva identitat, tant a nivell intel·lectual com en la seva quotidianitat i prefereixen viure aquesta dissidència en l'àmbit privat. Visualitzar les actituds i la ideologia de les persones que s'identifiquen amb identitats dissidents ajuda a la societat a trencar amb el model patriarcal i binari, obrint un ventall d'oportunitats per a totes les persones que la configuren i qüestionant el dualisme de gènere masculí o femení, per avançar cap al concepte de multiplicitat de gèneres (Núñez, 2016).

4.3. TRANSSEXUALITAT

La transsexualitat és present en diferents exemples al llarg de la història de la humanitat: a l'Antiguitat, en la mitologia grega quan es parlava de metamorfosis, que afectava a un canvi del cos o simplement a la vestimenta. També durant l'imperi Romà quan els homes amb trets femenins se'ls anomenava *cinaedi*. A finals del segle XIX quan va començar a haver-hi un interès per estudiar la qüestió homosexual i transsexual enteses com una malaltia, des d'un punt de vista científic, buscant causes, tractaments i sanacions. I molt a prop nostre, durant el segle XX, a la ciutat de Barcelona quan es va erigir com la capital europea del transvestisme i

posteriorment de la transsexualitat, a causa de la gran influència artística, ideològica, política i filosòfica que van confluïr a la ciutat (Romanov, 2021).

Actualment, Platero (2014) defineix les persones transsexuals com a individus pels qui la seva identitat de gènere difereix dels rols socials tal com els ha construït l'entorn on viuen.

Les persones transsexuals no són un "error de la naturalesa" com defensen alguns corrents de pensament. Els/les transsexuals són persones que no s'identifiquen amb la identitat assignada, però **en cap cas són dones amb cossos d'homes o homes amb cossos de dones, sinó persones transsexuals amb el seu propi cos**. Per tant, com s'interpreta de manera errònia, no han passat anys vivint en un cos que no era el seu, perquè no sempre es produeix un rebuig dels genitals en les persones transsexuals. Però, amb freqüència a aquest col·lectiu se li han atribuït uns rols de vida que no els corresponien, creant-los sensacions negatives com la de malestar o la d'angoixa (Gavilán, 2018).

Hi ha persones transsexuals que senten rebuig per les seves característiques físiques vinculades als genitals o a d'altres parts del cos sexualitzades, quan això es produeix s'anomena **disfòria de gènere**, no és un denominador comú en totes les persones transsexuals, perquè es poden observar diferents graus de variabilitat i en ocasions pot ser inexistent. Les pressions del model binari que han patit aquestes persones sobre la seva identitat al llarg de la seva existència, poden ser un condicionant perquè rebutgin el seu cos (Gavilán, 2018; García i Aventín, 2020).

Quan una persona vol abandonar el gènere assignat s'inicia un procés de **transició**, que és individual, amb temps propis i que contempla les necessitats personals. (Platero, 2014). És un procés en què la persona és reconeguda segons la seva nova identitat, modificant el nom, els pronoms utilitzats, la vestimenta... (García i Aventín, 2020).

4.4. TRANSSEXUALITAT INFANTIL

Existeixen dos corrents de pensament sobre la transsexualitat a la infància, un defensa que no es pot parlar d'aquest terme fins a l'adolescència per no estigmatitzar, mentre que l'altre reforça la visibilitat, el respecte i l'acceptació de qualsevol identitat de gènere en les edats primerenques (Gavilán, 2018).

Però, aquestes consignes no es respecten quan es produeix el naixement d'infants intersexuals, nens/es amb ambdós genitals: l'aparell reproductor gestant i l'aparell reproductor fecundant. Els equips mèdics realitzen una intervenció als recents nascuts, per mutilar un d'ambdós genitals. Aquests nens/es no poden donar el seu consentiment, i són les famílies amb recomanacions dels equips professionals els que decideixen erradicar un dels dos genitals o en alguns casos, de forma molt ocasional, es decideix no dur a terme la intervenció i que l'infant pugui decidir en un futur. Les persones no tenen poder d'elecció per configurar la seva identitat lliurement, sinó que hi ha una pressió constant d'acceptació envers la societat que obliga als ciutadans/es a tenir un cos determinat i a actuar sota el convencionalisme que dicta cada context (Platero, 2014).

La nostra societat no qüestiona l'assignació sexual i els infants d'ençà que neixen són allixonats, de manera reiterada i continua. Per tant, és molt significatiu que nens/es en els primers anys de la seva vida mostrin oposició al sexe o al gènere que se'ls ha assignat, enfront de les expectatives familiars, escolars i de l'entorn en general (Gavilán, 2018).

És entre els dos i els tres anys quan es produeix una progressiva consciència sobre la identitat dels infants. Aquesta està en procés i pot acabar trencant amb el model social dominant. Acceptar la transsexualitat és un fet complex que passa per una autodefinició de la pròpia identitat, però també per una esperada aprovació de l'adult. Durant aquest període els nens/es transsexuals habitualment viuen en un estat complicat de latència, en el que intenten expressar el que senten, però sovint no són compresos per l'entorn que els envolta (Platero, 2014).

Segons Llei 14/2010 del 27 de maig dels *drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència*,. En l'article 5 sobre l'interès superior de l'infant o l'adolescent estableix que: *"Per a determinar l'interès superior de l'infant o l'adolescent se n'han d'atendre les necessitats i els drets, i s'ha de tenir en compte la seva opinió, els seus anhels i aspiracions, i també la seva individualitat dins el marc familiar i social."* (López, 2013). Per tant, com a docents no acceptar, ignorar o desentendre's de la identitat de gènere d'algun dels/les alumnes suposaria un maltractament vers l'infant. L'obligació dels/les mestres radica a atendre totes les necessitats dels nens/es, fins

i tot aquelles que la societat considera de l'àmbit privat o controvertides culturalment, justament perquè els més petits/es també tenen anhels i aspiracions que han de ser escoltades i reconegudes.

Com s'exposa en la *Resolució 2048 de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa de 22 d'abril de 2015*, les persones transsexuals són víctimes de discriminacions que les priva de drets fonamentals (ocupabilitat, violència física i psicològica, l'accés a l'habitatge...). La por irracional, el menyspreu o el rebuig cap a les persones transsexuals es defineix com a **transfòbia** (Núñez, 2016).

Els infants transsexuals també poden patir transfòbia per la pressió de l'entorn escolar, pel comportament dels seus familiars, i de la societat en general. Si no s'atura aquesta pressió o assetjament vers els/les menors, es pot produir un impacte negatiu major que s'allargui en diferents etapes de la seva vida arribant a provocar-los conseqüències nefastes per a la persona com conductes disruptives, autolesives, risc de suïcidi...(Gavilán, 201; Platero, 2014). Per tant, la inactuació envers l'assetjament podria tenir greus conseqüències en els infants que es qüestionen la seva identitat de gènere. Aquests nens i nenes podrien estar patint un procés de repressió que podria manifestar-se amb diferents tipus de conductes, introspectives, disruptives, de patiment profund... Contràriament, una visió més inclusiva respecte al gènere, propiciaria l'oportunitat de viure la descoberta de la identitat com una experiència positiva, diversa i enriquidora.

4.5. FAMÍLIES AMB MENORS TRANSEXUALS

La relació entre els progenitors i els fills/es transsexuals ha passat per diferents fases atenent al període històric al que ens referim, fins fa pocs anys aquests/es rebien per part de les famílies agressions físiques i verbals, càstigs i la frustració de lluitar per la seva pròpia identitat. Poc a poc aquest fet ha anat canviant i algunes mares/pares comencen a viure de manera diferent l'acompanyament d'un fill/a transsexual (Gavilán, 2018). El que queda palès, és que els progenitors d'aquests infants, en termes generals, viuen un procés complex que podria passar per alguna d'aquestes etapes o per la seva totalitat: fase de xoc emocional en ocasions arribant a ser viscuda com un procés de dol, una fase d'acceptació en què les famílies reconeixen

la verdadera identitat de l'infant i finalment una fase d'adaptació que requereix implicar-se en les necessitats dels menors (Platero, 2014).

Els autors Darryl i Menvielle (2009) proposen als familiars dels infants transsexuals: formar-se, revisar les pròpies creences i també les de la família extensa, acceptar i donar suport al menor per construir la seva autoestima i proporcionar entorns segurs on els fills/es se sentin protegits i acompanyats. Perquè tal com exposen García i Aventín (2019) les famílies tenen **l'obligació moral i legal de protegir i cuidar als/les menors de divuit anys que estan al seu càrrec**, per tant no haurien de decidir si el seu fill/a és transsexual, sinó com acompanyar-lo/a i quina ajuda estan disposades a donar-li. Sovint qualsevol progenitor està preparat per acceptar expectatives que no havia visualitzat en els seus descendents relacionades amb els estudis, l'estil de vida, la formació, però els pares/mares se senten perduts/des quan el fill/a es qüestiona, la identitat de gènere, ja que es produeix un trencament de la seva realitat i una alteració palesa en la vida familiar.

Els infants manifestaran la seva transsexualitat de maneres diverses a partir de senyals, preferències i rols que faran reflexionar a l'adult sobre la possibilitat de la identitat del nen/a. Altres vegades hi haurà una verbalització explícita amb graus d'elaboració diferents depenent de l'edat, de la competència lingüística o les habilitats expressives que tingui el/la menor (García i Aventín, 2019).

D'ençà que s'inicia el procés de transició o en l'etapa latent la família pot requerir suport extern psicològic o d'acompanyament d'entitats especialitzades que els serveixin d'ajuda per acceptar que el fill/a que havien imaginat no ha desaparegut, sinó que està mostrant la seva identitat real (Platero, 2014).

4.6. TRANSSEXUALITAT EN L'ÀMBIT ESCOLAR

La visibilització d'infants transsexuals a les escoles acceptats per l'entorn i les famílies és un fenomen innovador, com també la preocupació dels centres educatius perquè els infants amb aquesta realitat siguin ben acollits (Gavilán, 2018).

Les escoles com a reflex de la societat sovint estan marcades per una estructura binària: a les festes escolars, en l'organització dels espais, en el tracte diferenciat per gènere... Sent la pròpia estructura escolar un espai heteronormatiu que en ocasions discrimina a l'alumnat transsexual (Puche, Moreno i Pichardo, 2013).

És essencial que les escoles introdueixin en el seu projecte educatiu **un pla de convivència que treballi la diversitat sexogènica, que prepari als grups d'iguals perquè siguin persones que entenguin i respectin la diversitat**. La funció del professorat, té com a missió revisar els temaris i adaptar tots els continguts perquè siguin inclusius, posant especial èmfasi a la identitat i al cos, sent el llenguatge que s'utilitza de vital importància, mai discriminatori (García i Aventín, 2020).

El Departament d'Ensenyament (2017) de la Generalitat de Catalunya ha elaborat un protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius, on destaca que les escoles són espais de socialització i per tant el marc idoni on treballar els valors de la igualtat, el dret a la diferència i el respecte als drets humans.

Aquest protocol vetlla perquè l'alumnat transsexual rebi l'atenció i l'acompanyament que necessiti. Posa a l'abast dels centres orientacions i pautes d'actuació per garantir que aquests infants es desenvolupin de forma lliure. S'empara en el marc legal de diferents Lleis, Decrets i Resolucions que s'han publicat entre el juliol del 2009 i el març del 2017. (Departament d'Ensenyament, 2017).

Cal destacar dins els seus apartats el que correspon a la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, *per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia* les funcions en l'article 12 dels centres educatius quan parla de potenciar la igualtat real d'oportunitats i eliminar i qualsevol mena de discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere. Com també, quina actuació s'ha de seguir en cas que no hi hagi acord entre la família, el/la menor i el centre educatiu, que queda recollida en la Llei 14/2010 del 27 de maig dels *drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, l'existència d'una possible situació de risc o desemparament*.

5. METODOLOGIA

Per aconseguir analitzar com els/les mestres de la segona etapa d'Educació Infantil aborden, les identitats dissidents i concretament la transsexualitat s'ha emprat una metodologia **mixta**. Per una banda, **quantitativa**, mitjançant enquestes enviades a educadors/es, a través d'un formulari *Google Forms* i **qualitativa**, a partir d'una entrevista realitzada a una mare d'un infant trans.

5.1. ENQUESTA

Tal com exposen López i Fachelli (2015) l'enquesta és una eina d'investigació científica que permet recollir informació de la temàtica tractada a partir d'un qüestionari. Amb les dades obtingudes es podrà realitzar una comparació i contrastació dels resultats que donaran resposta a l'estudi.

L'enquesta s'ha elaborat amb la finalitat de fer una anàlisi per tal d'investigar si els/les mestres d'aquesta etapa estan formats, reflexionen i vetllen per la normalització de la transsexualitat, tant pel que fa als materials didàctics que utilitzen, com per quines són les seves actituds a les aules, independentment de si hi ha alumnes transsexuals als centres escolars o no.

5.1.1. DISSENY METODOLÒGIC

El disseny de l'enquesta s'ha creat a partir de la informació del marc teòric, de la hipòtesi i dels objectius del treball, amb la finalitat de poder analitzar les dades recollides i obtenir respostes. Aquest instrument metodològic ha estat seguit per la tutora assignada.

El format que s'ha utilitzat en aquesta investigació ha estat la creació d'un formulari amb l'aplicació de *Google Forms*, una eina que ofereix l'entorn de *Google* a la que hi tenen accés tots els/les docents. Aquest formulari consta de dinou preguntes de les quals quinze han estat de resposta obligatòria. El format de les qüestions plantejades ha variat en funció de la informació que es volia contrastar, unes han estat respostes tancades, altres han estat de selecció múltiple i una minoria de resposta oberta. (Vegeu, Annex 1)

5.1.2. RECOLLIDA DE DADES

La recollida de dades de la recerca s'ha elaborat amb la participació de cinquanta-cinc mestres de la segona etapa d'Educació Infantil, els/les quals exerceixen en actiu en diferents escoles. Els centres educatius seleccionats són una representació de la diversitat educativa, ja que en aquesta hi han participat escoles públiques, concertades i privades amb característiques metodològiques, contextuals, d'ideari i socioeconòmiques molt diferents.

L'elecció dels centres educatius que han format part de l'estudi del cas ha estat heterogènia i no s'ha limitat la participació a un tipus d'escola en concret, ja que l'objectiu principal del treball ha estat realitzar una radiografia general del tractament de la transsexualitat, a la segona etapa d'Educació Infantil, dels centres que acullen als/les alumnes del nostre territori. D'aquesta manera les dades obtingudes mostraran uns resultats més realistes envers la inclusió o l'exclusió de la transsexualitat infantil a les escoles, independentment de les característiques de cada centre.

5.1.3. POBLACIÓ I MOSTRA

La mostra de la recerca s'ha dut a terme a partir d'una enquesta, en la qual han participat cinquanta-cinc escoles representades per educadors/es, de la segona etapa d'Educació Infantil, en franges d'edat compreses d'entre vint i seixanta anys. Els centres educatius i la identitat dels/les professionals que han participat en l'estudi es mantindrà en l'anonimat i no apareixeran en la redacció del treball, per tal de mantenir la confidencialitat i la llibertat d'opinió en les respostes reportades. En cap cas, en aquesta recerca es voldria comprometre als participants, ni a l'entitat que representen.

5.1.4. TÈCNICA DE RECOLLIDA D'INFORMACIÓ

La tècnica seleccionada per a la recollida d'informació ha estat l'enquesta, donant l'opció als centres educatius de fer-la de forma presencial o virtual. La totalitat de les escoles han optat per la segona proposta, degut a la situació pandèmica actual i també per la facilitat que suposa respondre el formulari en línia.

El contacte amb les diferents entitats s'ha fet mitjançant un correu electrònic adreçat al/la Cap d'Estudis del centre o directament als/les mestres de la segona etapa

d'Educació Infantil, en el que s'ha explicat el propòsit de l'estudi, s'ha informat de la confidencialitat de les respostes i de la finalitat del Treball de Final de Grau.

S'ha seleccionat aquest instrument perquè permet arribar a molts professionals de l'educació d'una manera força immediata, alhora que reporta els resultats en un full de càlcul, que permet tabular les respostes de manera ordenada i organitzada. Abans de fer la tramesa a tots/es els/les participants s'ha fet una prova pilot per comprovar: la possibilitat d'alguna errada, la comprensió dels enunciats, l'adequació del temps emprat per realitzar-lo i una estètica correcta de la forma.

5.2. L'ENTREVISTA

L'entrevista a la mare d'un infant trans s'ha elaborat amb l'objectiu d'aportar dades, rigorositat a la recerca i conèixer de primera mà un cas. El contacte d'aquesta persona ha estat facilitat per la tutora del treball, Sílvia Mampel.

5.2.1. DISSENY METODOLÒGIC

Les dades que s'aporten amb el format de l'entrevista són qualitatives, ja que volen oferir profunditat i detall (Patton, 1980). L'entrevista consta de tres dimensions: **l'infant en l'entorn escolar, família i escola i la institució escolar**. En la primera s'ha pretès conèixer la realitat d'un nen trans, en la segona el procés d'acceptació per part de la família, i en darrer lloc l'actuació de l'escola com a entitat. S'ha iniciat el diàleg a partir d'un guió estructurat que constava de quinze preguntes programades, però a mesura que ha anat avançant l'entrevista s'ha produït una interacció que ha propiciat una modificació en el guió previst, fruit de la retroalimentació de la conversa. (Schwartz i Jacobs 1984, citat per Anguera, 1986) (Vegeu, Annex 2).

5.2.2. FORMAT

L'entrevista s'ha fet en línia i ha tingut una durada d'una hora i vint minuts a través de la plataforma *Meet*. Abans d'iniciar-la s'ha sol·licitat a la testimoni el consentiment per a l'enregistrament de veu, amb la finalitat de transcriure les seves respostes. Per tal de preservar el dret a la intimitat de la persona entrevistada i la del seu fill, s'ha demanat de forma explícita preservar l'anonimat, així que s'ha optat per canviar els noms de pila i que no coincideixin amb els reals. Per tant, la gravació i la transcripció varien en aquest aspecte. (Vegeu Annex 3)

La transcripció de la conversa ha estat literal, no s'han corregit o esmenat barbarismes, castellanismes o paraules malsonants, amb la finalitat de preservar l'autenticitat i la força del seu relat. Tal com defineix Valeria Dabenigno (2017, p.7) "Transcriure és registrar i posar per escrit i a disposició dels altres i d'un mateix els intercanvis -preguntes, respostes, informació contextual general- que sorgeixin des de l'inici fins al final de l'entrevista".

Seguint la tipologia periodística de l'entrevista les preguntes han estat transcrits en negreta i les respostes de la protagonista en un format senzill.

5.2.3. ANÀLISI DEL CONTINGUT

Per tal de respondre als objectius i a la hipòtesi del treball el contingut de l'entrevista ha estat organitzat, com s'ha comentat anteriorment, en base a tres dimensions:

La primera dimensió que s'aborda és **l'infant en l'entorn escolar**, es recull una descripció, una biografia sintètica, l'estat emocional i la seva vivència a l'escola. En segon lloc, es fa referència a la dimensió **família i escola**, on es recull el procés d'acceptació, respecte i reconeixement que ha fet la família nuclear i llunyana. Finalment, la tercera dimensió recau en **la institució escolar** i recull el posicionament de dos centres educatius i la vivència d'un conjunt ampli de mestres, i els recursos que ofereix la Generalitat en la formació i informació del col·lectiu trans.

6. RESULTATS

6.1. RESULTATS ENQUESTA

Un cop passades les enquestes als educadors/es, la informació obtinguda, s'ha categoritzat en quatre apartats. Bloc 1, s'exposa la **Informació estadística general dels/les participants** (edat dels/les docents i tipus de centre). Bloc 2, es presenten els resultats de **Reflexió i formació dels/les mestres envers la transsexualitat** (formació i protocol). Bloc 3, es mostren les respostes referents a **L'alumnat trans al centre** (presència i acceptació dels companys/es) i el Bloc 4 que recull **De quina manera és present la transsexualitat a les aules d'infantil** (didàctica).

En algunes de les preguntes es donen opcions de resposta que van del 0 al 5, sent 5 la puntuació màxima i 0 el valor més baix.

6.1.1. INFORMACIÓ GENERAL ESTADÍSTICA DELS/LES PARTICIPANTS

L'enquesta ha estat emplenada per 55 docents, entre els/les quals 34 han estat formats/des a la Universitat de Manresa (FUB). El total dels/les participants pertanyen a centres educatius diferents: 4 escoles privades, 16 concertades i 35 públiques.

L'edat dels/les membres participants a l'estudi ha estat d'entre 20 a 60 anys. Les respostes s'han computat en quatre franges d'edat, sent l'interval de 20 a 30 anys on s'ha obtingut el nombre més elevat de respostes, 24, i el menor de 51 a 60 anys on només s'han registrat 3 respostes. Per altra banda, les dues franges compreses entre 31 i 50 anys han reportat 28 respostes en total, que queden dividides en 13 per a la franja de 31 a 40 anys i 15 per a la de 41 a 50 anys. (Vegeu Taula 1, Annex 4)

6.1.2. REFLEXIÓ I FORMACIÓ DELS/LES MESTRES ENVERS LA TRANSEXUALITAT

Les dades que es presenten en el Bloc 2 recullen quin és l'estat real de reflexió i formació sobre la transsexualitat infantil en els/les docents, respecte l'entorn proper en els centres on treballen. També s'analitza el coneixement del Protocol de l'acompanyament a l'alumnat transgènere i la inclusió d'aquest en el Projecte Educatiu de Centre.

La primera dada significativa queda representada en el gràfic (Figura 1) on es mostra l'elevat percentatge de docents, que a nivell de centre, no han reflexionat sobre la transsexualitat infantil a l'escola. Un total del 82% dels enquestats/des.

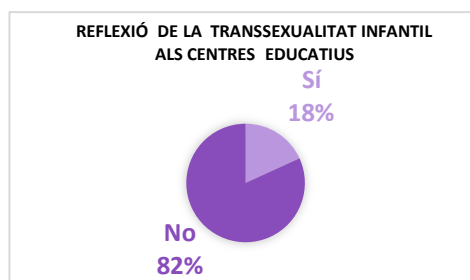

Figura 1. Reflexió de la transsexualitat infantil als centres educatius (percentatge).

Si aquesta dada es traspasa a nombres absoluts, només 10 de 55 mestres han reflexionat sobre el tema i si aquesta dada es trasllada als/les docents formats a la UManresa només en són 4. Fent referència als educadors/es més joves (20-30 anys) únicament 3 han plantejat aquesta reflexió i dels enquestats/des de 31-40 anys només ho han fet 2. Pel que fa als/les mestres amb edats compreses d'entre 41-50 anys n'han reflexionat 4, mentre que només n'és 1 el/la participant d'entre 51-60 anys que ha reflexionat (Vegeu Taula 2, Annex 5).

El segon element a destacar, és la poca importància del treball de les identitats dissidents al centre, 19 dels enquestats/des valoren amb un 2 de 5 aquest ítem, 14 li atorguen una puntuació de 0, seguit de 9 que el puntuen amb un 3. Els barems més alts (4 i 5) només han estat seleccionats per 5 persones (Vegeu Figura 2, Annex 5). En aquest cas només un/a enquestat/da, exalumna de la UManresa, dona una puntuació elevada, 4 (Vegeu Taula 3, Annex 5).

Un total de 44 educadors/es, no han reflexionat en els centres escolars envers cap temàtica relacionada amb un model de societat binària, la transsexualitat en edats primerenques, l'educació sexoafectiva, ni en les identitats dissidents, com es comprova en la taula adjunta.

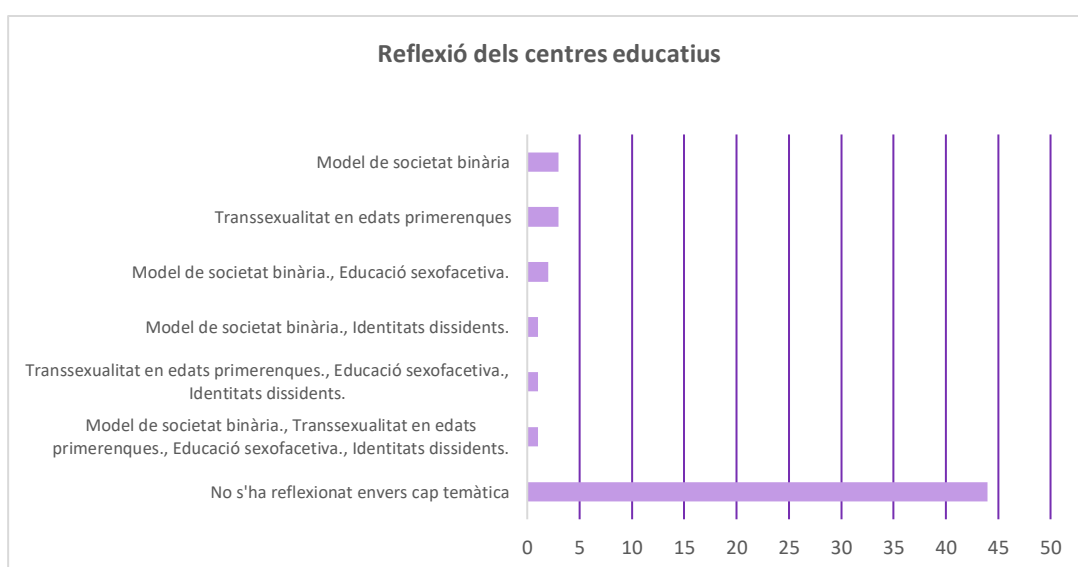

Figura 3. Reflexió dels centres educatius (gràfic).

Respecte al coneixement del Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere, només en tenen coneixement 5 dels/les mestres enquestats/des, dels/les quals 2 són exalumnes de la UManresa. A més 3 dels/les mestres que coneixen aquest recurs han tingut contacte amb associacions dedicades a l'assessorament, i/o a l'acompanyament de l'alumnat transsexual. Únicament 1 centre educatiu ha buscat suport extern, desconeixent l'ajut que ofereix la Generalitat de Catalunya (Vegeu Taula 4, Annex 5).

Una altra dada significativa és la poca valoració que han atorgat els enquestats/des respecte a la capacitat del professorat per oferir una educació sexoafectiva de qualitat. Sent 32 els/les mestres que seleccionen els barems més baixos 0 i 1, 12 puntuen aquest ítem amb un 2, seguit de 7 que el valoren amb un 3 i només 4 docents seleccionen les puntuacions més altes 4 i 5.

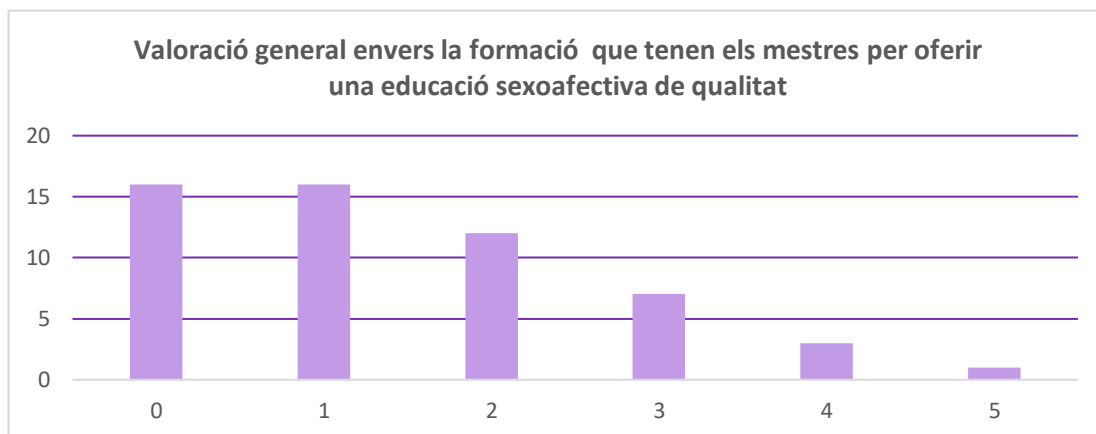

Figura 4. Valoració general envers la formació que tenen els/les mestres per oferir una educació sexoafectiva de qualitat (gràfic).

Fent referència a la formació del professorat enquestat, només 8 participants han assistit a cursos d'educació sexoafectiva i/o de transsexualitat, mentre que els 47 restant no s'han format en aquest àmbit. Si aquesta dada es trasllada als enquestats/des amb edats compreses d'entre 41-50 anys i 51-60 anys només 2 mestres han realitzat cursos d'educació sexoafectiva i de transsexualitat. Pel que fa als/les docents de menys edat 20-30 anys i 31-40 anys, 3 han assistit a cursos únicament d'educació sexoafectiva i 3 s'han format en educació sexoafectiva i transsexualitat (Vegeu Taula 5, Annex 5)

Un total de 52 escoles no incorporen en el seu Projecte Educatiu de Centre cap aspecte relacionat amb les identitats dissidents, l'educació sexoafectiva, ni la transsexualitat infantil. Sent, únicament 3 centres educatius els que sí que valoren alguna d'aquestes temàtiques en el seu PEC (Vegeu Taula 6, Annex 5).

6.1.3. L'ALUMNAT TRANS AL CENTRE

Les dades que es reporten en el Bloc 3 estan relacionades amb la presència d'alumnes trans a les aules de la segona etapa d'Educació Infantil i el comportament dels companys/es vers aquests nens/es.

La presència d'infants trans a les escoles queda representada en el gràfic (Figura 5) on s'observa que el 85% dels centres educatius enquestats, no han tingut ni tenen alumnes trans. Traspasant aquests resultats a nombres absoluts, 47 escoles no en tenen i no n'han tingut, mentre que 8 sí. (Vegeu Taula 7, Annex 6)

Figura 5. Escoles que han tingut o tenen alumnes trans al centre (gràfic).

Únicament en un dels centres enquestats que han tingut o tenen alumnes trans, els companys/es, no han reconegut el gènere que l'infant trans expressava. En una altra escola els nens/es a l'inici no han comprès la situació, però amb el temps ho van normalitzar i els centres educatius restants, exposen una actitud dels companys/es de respecte, d'acompanyament i/o d'acceptació (Vegeu Taula 8, Annex 6).

Una altra dada significativa del Bloc 3, és l'elevat nombre d'enquestats/des que consideren que s'ha de treballar la transsexualitat hi hagi alumnes trans o no al centre escolar. Sent, 53 mestres que seleccionen aquesta idea i 2 que s'hi oposen. El total de participants exalumnes de la UManresa, 34, valoren que s'ha de tractar la transsexualitat sempre. Traslladant aquestes dades als/les participants de més edat (41-60 anys) només 1 persona dels 18 enquestats/des s'oposa a aquest treball (Vegeu Taula 9, Annex 6).

6.1.4. DE QUINA MANERA ÉS PRESENT LA TRANSSEXUALITAT A LES AULES D'INFANTIL

En el Bloc 4 es recull de quina manera es treballa la transsexualitat a les aules, amb quins recursos es compta i quina revisió es fa de les activitats proposades.

El primer element a destacar, és que un total de 44 participants manifesten que no es treballa la transsexualitat al centre, seguit de 2 enquestats/des que expressen que no es treballa a la segona etapa d'Educació Infantil. Només en són 8 les escoles que aborden aquesta realitat a partir de contes, respecte, acceptant la diferència, incloent-hi la diversitat de gènere i/o normalitzant la situació (Vegeu Taula 10, Annex 7).

La segona dada recollida en aquest bloc, indica que 36 dels/les participants, dels/les quals 24 són exalumnes de la UManresa, manifesten que no tenen contes relacionats amb la transsexualitat ni a la biblioteca escolar ni a l'aula. 12 en tenen únicament a la biblioteca del centre, 4 enquestats/des només en tenen a l'aula i 3 disposen de contes relacionats envers aquesta temàtica tant a l'aula com a la biblioteca de l'escola (Vegeu Taula 11, Annex 7).

Fent referència al treball del cos humà, 41 dels/les mestres enquestats/des relacionen els genitals amb el gènere a l'hora d'estudiar el cos humà, 24 d'aquest total són exalumnes de la UManresa. Únicament 14 dels/les participants no realitzen aquesta relació, dels/les quals 10 són exalumnes de la UManresa. Els/les docents d'entre 20-30 anys, 19 relacionen els genitals amb el gènere i 5 no, mentre que els/les mestres de 31 anys-40 anys, 6 no fan aquesta relació i 7 sí. Pel que fa als/les participants de la franja d'edat compresa, entre els 41 i els 50 anys, 13 sí que ho relacionen, mentre que 2 no. Els enquestats/des que tenen entre 51 i 60 anys, 2 mestres sí que ho relacionen i 1 no (Vegeu Taula 12, Annex 7).

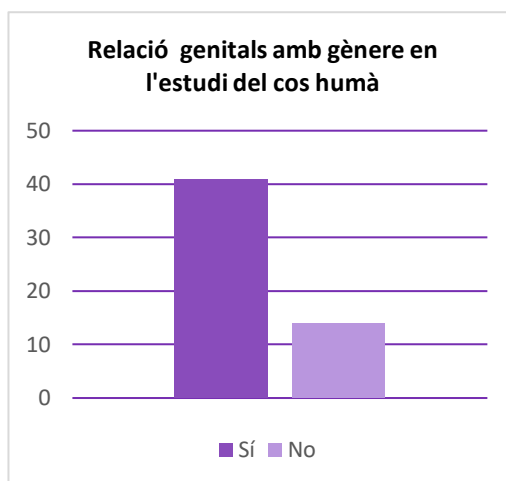

Figura 6. Relació genitals amb gènere en l'estudi del cos humà (gràfic).

Finalment, l'últim ítem reportat mostra que un total de 22 dels/les participants revisen a vegades les activitats per afavorir a una educació en diversitat de gèneres, 21 no realitzen cap revisió i 12 sí. Fent referència a les exalumnes de la UManresa 14 a vegades fan una revisió, 14 persones no en fan cap i 6 sí que revisen les activitats (Vegeu Taula 13, Annex 7).

6.2. RESULTATS ENTREVISTA

Després d'haver realitzat l'entrevista a la mare d'un infant trans, la informació obtinguda, s'ha organitzat en tres apartats. Dimensió 1, es presenten les respostes que tenen relació amb **l'infant en l'entorn escolar** (manifestació de gènere, inactuació dels agents educadors i reafirmació de gènere i la nova escola). Dimensió 2, s'exposa la informació referent a **la família i a l'escola** (no reconeixement de les identitats dissidents: prejudicis a la família, inclusió: expectatives escolars). Dimensió

3, es presenten els resultats referents a la **institució escolar** (perfil de mestre/a poc incliusiu, formació i protocol, actitud dels/les docents, actuació de l'educadora, contacte amb associacions i treball del cos humà a l'aula).

6.2.1. L'INFANT EN L'ENTORN ESCOLAR

Fent referència a la **manifestació de gènere**, l'entrevistada ha explicat que el seu fill amb dos anys va mostrar oposició vers el gènere, que el seu entorn li havia assignat (femení). "Jo soc un nen, per què em tracteu com una nena, si jo soc un nen?" (Vegeu Taula 14, Annex 8).

La persona que ha col·laborat en el treball, ha exposat que durant set anys l'infant va continuar sent reconegut per la societat com a nena i que no va ser fins als nou anys, quan el menor, novament va manifestar-se per expressar que no se sentia identificat amb el gènere assignat. "Es va repetir la mateixa escena que l'altra vegada, vaig entrar i em va dir: *Mama és que jo soc un nen*" (Vegeu Taula 14, Annex 8).

La **inactuació dels agents educadors** queda palesa en diferents moments de la conversa. La mare de l'infant ha posat de manifest que reiterades vegades va exposar a diferents educadors/es com vivia el seu fill la identitat de gènere (des de caminants a l'escola bressol, fins a quart de primària) i sempre va rebre la mateixa resposta: "És una fase, és petit, no ho pot saber" (Vegeu Taula 14, Annex 8).

L'entrevistada ha exposat que quan l'infant estava cursant quart de primària, es va agreujar la conducta disruptiva i el malestar personal del seu fill. A l'edat de nou anys el nen va manifestar pensaments de suïcidi.

La mare ha relatat que a l'escola la situació no millorava i va començar a pensar alternatives. Paral·lelament, l'infant va anar reafirmant-se amb la seva identitat i ho mostrava seguint els cànons masculins de la societat. Fins i tot, va comunicar el desig de canviar-se el nom i va demanar a alguns companys/es i al mestre que es dirigissin a ell amb un nom reconegut com a masculí. El tutor es va negar a acceptar la proposta i aquest va ser el detonant, segons l'entrevistada, que va consolidar la decisió del canvi de centre, portant al seu fill a l'escola on ella exerceix de mestra. "Llavors jo aquí ja vaig començar a veure coses de l'escola..., no només en particular d'aquesta escola sinó com a mestres tot el que ens falta per aprendre." (Vegeu Taula 14, Annex 8).

Fent referència a **la reafirmació de gènere i a la nova escola**, la família ha exposat que el neguit i el trastorn de conducta ha desaparegut una vegada feta la transició i el canvi de centre. Descriu l'acompanyament de l'Equip Directiu, dels mestres i l'acceptació dels companys/es.

6.2.2. FAMÍLIA I L'ESCOLA

El fet que **la comunitat educativa no reconegui les identitats dissidents** ha estat reivindicat en diferents moments per l'entrevistada. La seva visió com a persona implicada des d'un doble vessant, mare i mestra ha posat de manifest aquesta perspectiva. "L'escola, jo diria que és el primer lloc on les famílies i els nens s'han de poder sostenir, perquè a l'escola passen moltes hores els nens i això ho hem de treballar" (Vegeu Taula 15, Annex 8).

Per altra banda, aquesta família s'ha sentit poc acompanyada i ha hagut d'utilitzar els seus recursos per afrontar la situació, sense comptar amb el suport de l'escola en les edats primerenques de l'infant. La inclusió, un dels pilars de l'educació, segons l'entrevistada no s'ha produït, l'escola no ha vist, no ha reconegut i no ha escoltat la realitat del seu fill i tampoc ha actuat de manera acollidora ni amb el menor ni amb la família. "Actuar és donar un coixí a aquesta família i dir-li al nen escolta et veig, et veig i et reconec, t'escolto. I la família igual, estem aquí per ajudar-vos, a mi això m'hauria agradat molt que m'ho haguessin fet" (Vegeu Taula 15, Annex 8).

6.2.3. LA INSTITUCIÓ ESCOLAR

Al llarg de la conversa apareix de manera reiterada la visió que té l'entrevistada sobre el professorat des de la seva doble perspectiva, mare i mestra. Ha posat de manifest que creu que hi ha una correlació entre l'edat i el reconeixement de la diversitat de gèneres. "Pensa que tot el que ens ha arribat a la gent de la meva edat de les persones trans, tot el que ens ha arribat de les pel·lícules, dels programes de televisió... Que ens fan una imatge de les persones trans relacionades amb el sexe, amb la nit, amb tot de conductes que no són sanes." (Vegeu Taula 16, Annex 8).

Per altra banda, ha exposat que l'edat no és l'únic indicador d'un **perfil de mestre/a poc inclusiu**. Ha argumentat, que és una condició de la persona i que s'amplifica en altres diversitats de la societat (cultural, sexual...). "Bueno és aquest tipus de persona amb tots aquests *-ismes*", com el racisme." (Vegeu Taula 16, Annex 8).

Fent referència a **la formació i al Protocol per a l'atenció i acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius**, l'entrevistada ha posat de manifest que el professorat de l'escola desconeixia el protocol i no s'havia format en aquest àmbit, fins que no va arribar l'alumne trans al centre.

La mare de l'infant, ha exposat en diversos moments de la conversa, que **l'actitud d'un grup de mestres** de l'escola, ha estat d'oposició vers la inclusió de l'infant trans. Ha explicat que aquestes persones no han mostrat obertament la discordança a la resta de l'equip de mestres, degut a que socialment no està acceptat el rebuig. "Però hi ha aquestes tres, quatre persones que obertament no ho diuen perquè queda malament, ara queda malament". (Vegeu Taula 16, Annex 8).

Per altra banda, l'entrevistada ha fet èmfasi en **l'actuació de la mestra** actual de l'infant. Ha destacat el respecte, la delicadesa i l'adaptació que ha fet la docent vers el seu fill.

El contacte amb associacions, s'ha produït amb el canvi d'escola. La família, explica que des del centre educatiu se'ls va presentar diverses entitats. "Quan vam fer el canvi d'escola ens van dir que podríem contactar amb Trànsit, Chrysallis, nosaltres estem a Trans Famílies del Bages." (Vegeu Taula 16, Annex 8)

Finalment, l'entrevistada ha posat de manifest que el **treball del cos humà** a l'escola es tractava a nivell biològic, és a dir, relacionant genitals-gènere. Ha exposat que l'ensenyament de diversitat de cossos no s'ha produït fins que el seu fill no ha arribat a l'escola. La resposta d'alguns companys/es envers aquests cossos ha estat de rebuig, perquè no han estat capaços d'observar la diversitat. "Alguns nens no van ser capaços de mirar els pòsters. Tenen aquest pudor i no van ser capaços de mirar-los." (Vegeu Taula 16, Annex 8)

7. DISCUSSIÓ

L'objectiu general, **fer una anàlisi de com aborden els/les mestres de la segona etapa d'Educació Infantil les identitats dissidents, concretament la transsexualitat. Tenint en compte: la formació, la reflexió, i la inclusió, en els materials didàctics i les actituds dels/les docents, independentment de si hi ha alumnes transsexuals als centres o no**, s'analitza a partir de la discussió dels objectius específics que es presenten a continuació.

El primer objectiu específic del treball ha estat **descobrir si el professorat de la segona etapa d'Educació Infantil té una mirada inclusiva envers la transsexualitat a les seves aules**. Només el 15% dels centres enquestats han reconegut haver escolaritzat alumnes trans, no es descarta que el nombre sigui més elevat, perquè encara té molta influència la societat organitzada a partir d'un model binari (Gavilán, 2018). Aquesta idea s'ha reforçat a l'entrevista quan s'exposa la passivitat i la inoperància dels/les docents quan se'ls ha plantejat l'angoixa familiar sobre la identitat de gènere de l'infant. A més la visió de la mare, és completa en el sentit que ella forma part d'aquest engranatge com a docent, explícitament parla de la invisibilitat i l'exclusió de l'alumnat trans i en el seu discurs reivindica la inclusió de manera real als centres. Com diu Núñez (2016) la inclusió ha de donar oportunitats per a totes les persones avançant cap al concepte de multiplicitat de gèneres.

Del conjunt de persones enquestades, 44 no han reflexionat sobre temàtiques relacionades amb la construcció dels gèneres. La majoria d'escoles com a reflex de la societat, segueixen reproduint l'estructura binària on els/les alumnes trans no són reconeguts/des. Les identitats dissidents interpel·len la norma de les persones heterosexuales (Schernikau, 2018). Conseqüentment, la inseguretat d'alguns/es docents impedeix que les identitats dissidents siguin visibles als centres educatius.

Un cop obtinguts els resultats de la investigació s'ha pogut donar resposta al segon objectiu, **conèixer si es tracten les identitats dissidents als centres educatius quan no hi ha alumnes transsexuals a l'escola**. Un total de 45 escoles enquestades no han reflexionat sobre la transsexualitat infantil i 52 no han incorporat en el seu Projecte Educatiu de Centre cap aspecte relacionat amb les identitats dissidents. Tal com posen de manifest García i Aventín (2020) és determinant que els centres educatius incloguin en el projecte educatiu un pla de convivència que abordi la diversitat sexogènica, per preparar als nens/es de les escoles a entendre i respectar la diversitat.

Del total de participants, únicament 5 mestres reconeixen donar importància al treball de les identitats dissidents a l'escola. D'aquesta manera als centres educatius que no valoren aquest aspecte, es continua reproduint una organització social binària que fomenta models i pensaments heterosexistes, androcèntric, misògins i de rebuig a la

diversitat de gèneres. Construint models de socialització diferencial, amb totes les conseqüències de rebuig que això comporta (Núñez, 2016).

Les escoles enquestades mostren uns resultats desfavorables vers el tractament de les identitats dissidents. Per aquest motiu és impactant, com gairebé la totalitat dels participants (53) consideren que s'ha de treballar la transsexualitat hi hagi alumnes trans o no al centre, contradient així les seves actuacions. Tal com ha manifestat la persona entrevistada, la societat no accepta el rebuig i, per tant, les persones no mostren obertament la discordança envers la transsexualitat, tot i que aquesta queda palesa en els seus comentaris i accions.

Descobrir si els/les docents de més de quaranta anys vetllen per l'educació en la diversitat de gèneres, ha estat el tercer objectiu del treball. Segons Romanov (2021), la transsexualitat ha estat present al llarg de la història de la humanitat, però no ha estat fins al segle XX que no s'ha produït una acceptació d'un nou model social respecte els gèneres. Si es té en compte aquesta dada social que aporta l'autor, en alguns casos l'edat dels/les docents és determinant en el tractament del tema que ens ocupa a les aules. L'entrevistada parla d'estereotips "gravats a foc" i de la imatge negativa que ha arribat majoritàriament als/les docents de més edat en què es relaciona la transsexualitat amb transgressió i conductes negatives.

Relacionat amb l'argumentació anterior els enquestats/des de més edat (41-60) tendeixen a no haver reflexionat sobre el tema, a no fer formacions relacionades amb la diversitat de gèneres i a transmetre un estudi del cos humà basat en el binarisme, tot i que hi ha algunes excepcions.

Tot i que l'objectiu plantejat ha estat fer una anàlisi de la pràctica dels/les mestres de més edat envers la diversitat de gèneres, estudiant les dades es constata que la majoria dels/les docents més joves (20-40) no són agents transformadors en aquest sentit, ja que no reflexionen sobre la transsexualitat infantil, no es formen en aquest àmbit i continuen relacionant genitals amb gènere.

Fent referència al quart objectiu plantejat en el treball, **investigar si el professorat a l'etapa d'infantil està format envers la transsexualitat i coneix el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres**

educatius i associacions que els puguin assessorar. Un total de 47 mestres enquestats/de no han rebut formació relacionada amb l'educació sexoafectiva ni amb la transsexualitat infantil, per tant, consegüentment només 4 dels participants han valorat positivament la capacitat del professorat per oferir una educació de qualitat envers aquests àmbits. Si no hi ha formació, es continua reproduint un model de societat basada en el dualisme binari, on no hi tenen cabuda les persones que s'identifiquen amb identitats dissidents (Gavilán, 2018). A l'entrevista s'ha reafirmat aquesta realitat quan la mare exposa el desconeixement del professorat sobre aquestes temàtiques, degut a la desinformació i a la no realització de cap curs educatiu. Aquests només s'han iniciat en el moment que ha arribat l'infant trans al centre.

Segons l'estudi realitzat, *El Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius*, elaborat pel Departament d'Ensenyament (2017), no és conegut com a recurs a les escoles. Com s'ha mostrat als resultats, només s'han informat 5 dels/les docents enquestats/des. Aquesta idea queda reforçada per la mare entrevistada, quan manifesta que el professorat del seu centre no ha conegut el protocol, fins que ella no l'ha presentat arran d'un curs que ha realitzat enguany. És essencial que els centres educatius tinguin a l'abast el protocol, amb la finalitat que els/les mestres puguin orientar-se i seguir pautes d'actuació que vetllin per una atenció i un acompanyament favorable a l'alumnat trans. (Departament d'Ensenyament, 2017).

Pel que fa al contacte amb associacions dedicades a l'assessorament de l'alumnat trans, només 4 escoles han buscat aquest suport extern. Tenint en compte que són 8 els centres educatius que han tingut o tenen alumnes trans a les seves aules, la meitat d'aquests no han comptat amb l'orientació d'experts per guiar-los. A l'entrevista, la mare valora molt positivament l'ajut de les associacions d'infants trans amb les quals ha pogut contactar, posant de manifest que s'ha sentit acompanyada.

El cinquè objectiu que s'ha plantejat ha estat, **fer una anàlisi sobre la incorporació o no de materials que s'ofereix a l'alumnat de la segona etapa d'Educació Infantil per reflexionar sobre conceptes referits a la transsexualitat.** S'analitza en concret el conte i el tractament del cos humà.

El conte és un recurs pedagògic molt utilitzat a les aules de 3-6, ja que com esmenten Abeyà i Valriu (1998) el significat de les històries arriba als infants d'una manera clara, humana i afectiva, difícil de substituir per cap altre mitjà. Només 3 dels/les mestres disposen de contes referents a la transsexualitat tant a l'aula com a la biblioteca escolar, 4 en tenen a l'aula, 12 a la biblioteca del centre i 36 no tenen contes. Cal destacar que els llibres que estan ubicats a les biblioteques del centre no tenen tanta rellevància pels infants com aquells que estan a l'aula, ja que els poden passar desapercebuts i sovint no hi tenen un contacte diari.

Les escoles participants en l'estudi, majoritàriament (41) fan un treball del cos humà relacionant els genitals amb el gènere. 14 són els centres educatius que no duen a terme aquesta relació. A l'entrevista, s'ha copsat que fins que no ha arribat l'infant trans al centre, el treball del cos humà es tractava a nivell biològic, transmetent únicament a l'alumnat dos models de cossos i reproduint el concepte binari de gènere. Amb el reconeixement d'infants trans als centres educatius s'ha donat una nova visió dels gèneres i en concret s'ha reforçat la idea que les persones transsexuals no viuen en un cos equivocant, sinó que viuen en el seu propi cos (Gavilán, 2018). Educar amb una mirada àmplia pot prevenir situacions de transfòbia a l'aula, definida per Núñez (2016) com la por irracional, el menyspreu o el rebuig cap a les persones transsexuals, com narra l'entrevistada, quan posa l'exemple concret de l'alumnat que no ha estat capaç d'observar la diversitat de cossos que se'ls ha mostrat.

Segons García i Aventín (2020) una de les funcions dels/les mestres ha de ser revisar els temaris i adaptar els continguts, posant èmfasi a la identitat del cos i al llenguatge que s'utilitza, perquè siguin inclusius. Segons la percepció de 12 dels/les participants fan una revisió amb una mirada inclusiva de les activitats i materials de forma sistemàtica.

Finalment, l'últim objectiu específic que s'ha presentat és, **conèixer si les noves generacions d'educadors/es de la Universitat (Uvic/UManresa) són coneixedors/es de la realitat no binària de la societat i saben com fer-la transcendent a les aules d'Infantil.** Els/les estudiants del grau universitari d'Educació Infantil reben una formació que qüestiona el model social dualista i binari i que reforça la idea d'una nova organització justa i igualitària on tothom hi tingui

cabuda. Aquesta formació en la majoria dels casos no ha transcendit a les aules d'infantil. Han estat molt poques les exalumnes de la UManresa que han donat respostes inclusives envers la transsexualitat i la diversitat de gèneres. Només 4 mestres han reflexionat sobre la transsexualitat infantil als centres. 1 participant dóna importància al treball de les identitats dissidents. Únicament, 2 exalumnes coneixen el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere. 24 relacionen el gènere amb els genitals en l'estudi del cos humà i només 6 duen a terme una revisió sistemàtica de les activitats per afavorir a una educació inclusiva.

Tal com posa de manifest Miquel Missé (2018), la identitat de gènere de les persones es construeix socialment i s'aprèn a la primera infància, on els nens/es intenten aconseguir l'ideal de gènere masculí o femení. Per tant, si les escoles són un reflex de la societat, el professorat té un paper clau i del total d'exalumnes de la FUB (34) que han participat en l'estudi, una gran part continuen reproduint aquest model d'organització binària.

8. CONCLUSIONS

En el darrer apartat del treball s'exposen les conclusions després d'haver realitzat l'estudi, aprofundint en l'acompliment dels objectius plantejats i la validació de la hipòtesi presentada a l'inici del treball. S'indicaran les limitacions, els potencials, com també les possibles línies d'investigació.

La recerca s'emmarca en donar resposta a l'objectiu general, **fer una anàlisi de com aborden els/les mestres de la segona etapa d'Educació Infantil les identitats dissidents, concretament la transsexualitat. Tenint en compte: la formació, la reflexió, i la inclusió, en els materials didàctics i les actituds dels/les docents, independentment de si hi ha alumnes transsexuals als centres o no.** Per aconseguir respondre'l s'ha fet una recerca mixta, el resultat de la qual s'ha pogut observar i analitzar en els apartats 7 i 8 del treball, investigant a partir dels objectius específics que s'han plantejat i que s'aniran desglossant a continuació.

D'aquesta manera es conclou que els/les docents senten que no estan suficientment **formades** per poder oferir una resposta de qualitat a tot l'alumnat, pel que fa a la diversitat de gèneres. La majoria de centres no han rebut ni ofertat cursos en relació a l'educació sexoafectiva, tampoc específicament referits a la transsexualitat infantil. Es posa de manifest que la pressió social, la desinformació, l'educació rebuda i en

alguns casos l'edat dels/les mestres poden ser determinants per no treballar de manera adequada la **inclusió** a les aules. Aquest desconeixement incideix directament en l'elaboració del PEC, perquè no queda reflectit el Protocol d'Atenció a l'alumnat transgènere. També es posa de manifest la ignorància dels recursos que es tenen a l'abast d'associacions externes a l'àmbit escolar. El fet que el professorat no estigui prou format provoca que es continuï reproduint el model binari. Són pocs els centres que es formen en aquest àmbit si no tenen alumnes transsexuals, mentre que la majoria d'escoles amb estudiants trans han sentit la necessitat de fer-ho per respondre a les demandes dels infants, de les famílies i les pròpies com a docents.

Una conseqüència directa d'aquesta poca formació que s'ha copsat en l'estudi implica la poca **reflexió** que han fet els centres enquestats envers les identitats dissidents i la transsexualitat. No es pot tenir una **mirada inclusiva** si no s'ha qüestionat, debatut, ni interioritzat un model alternatiu al binarisme. Per tant, la majoria de centres educatius és possible que siguin inclusius en altres àmbits, però no en el referent a la diversitat de gèneres.

Per altra banda, **la desinformació i la no reflexió**, de la majoria de centres enquestats, fa que no es tingui en compte en la tria de materials, la incorporació de continguts que permetin mostrar la diversitat de gèneres a l'etapa d'Educació Infantil. Aquest fet provoca una doble discriminació, en primer lloc s'exclou al possible alumnat trans i en segon lloc d'una manera general es priva als nens/es d'obrir la mirada a un model social diferent. La recerca també ha investigat sobre la **qualitat dels materials utilitzats i l'enfocament inclusiu** d'aquests, la reportació de les dades quedaria qüestionada perquè si el professorat no ha estat format, els ha analitzat sota el prisma del binarisme.

Una altra conclusió que s'extreu després de l'estudi de les dades és l'**actitud** dels/les docents enquestats/des en relació a la temàtica del treball. Aquesta, en ocasions, està determinada per les característiques personals dels/les professionals, que d'alguna manera han de separar les seves creences individuals en benefici de les formatives i que pot ser que estiguin en desacord; ja que el que preval en educació no són les conviccions personals, sinó els Drets Humans.

El darrer objectiu específic que s'ha analitzat ha estat conèixer si la **formació que reben els/les alumnes de la UManresa** sobre el tema transcendeix a les aules d'infantil en la inclusió, en el PEC i en els materials que s'utilitzen. Els indicadors que es donen en les respostes, ens mostren que només alguns dels/les exestudiants han

fet aquest traspàs a l'aula, malgrat haver rebut formació des del Grau Universitari. Encara que es pot assegurar segons l'exalumna Montse Garriga que fins la promoció 2014 no s'ha treballat aquest contingut en cap de les assignatures ¹. Aquesta dada aporta una nova línia d'investigació que no s'ha contemplat en aquesta recerca, per una banda, conèixer en quin moment el pla d'estudis va incloure la diversitat de gèneres i per l'altra, si hi ha elements diferenciadors entre les persones que han estat formades en un pla o en un altre. Malgrat tot, la transcendència o no a les aules pot tenir altres causes; personals, com ja s'ha esmentat anteriorment, però també col·lectives quan es refereixen als impediments que determina cada centre.

El treball *Transsexualitat a les aules d'infantil: reflexions d'un nou model pedagògic*, compta amb limitacions i aspectes destacables, els quals s'exposen a continuació.

En aquesta recerca s'han detectat quatre limitacions relacionades en l'apartat de recollida d'informació. La primera té a veure amb la situació de pandèmia viscuda en el curs escolar 2021/22 i el protocol Covid exigint pel Departament d'Educació, que ha limitat la visita als centres a persones externes. La recerca s'ha hagut de tramitar amb l'ajut voluntari de professionals que s'han volgut implicar en difondre l'enquesta. En segon lloc, la mostra obtinguda és poc representativa pel conjunt de la població, si es té en compte el nombre total de centres educatius de Catalunya. Una altra limitació és concreta en la franja de més edat de les persones que han respost l'enquesta. La causa d'aquesta baixa participació podria ser donada, perquè és possible que hi hagi menys mestres en actiu d'aquestes edats en l'etapa d'infantil. L'últim obstacle podria ser el format de la investigació, l'eina *Google Forms*, ja que és un recurs utilitzat amb freqüència per molts estudiants, no només de l'entorn universitari i que pot provocar un desinterès per col·laborar a aquelles persones que l'han rebut.

La recerca té tres vies potencialment destacables. La més significativa és la temàtica, que convida a la reflexió personal i pedagògica dels/les docents. Si a partir de la lectura del treball es produeix una amplitud en la normalització de diversitat de gèneres hi haurà una repercussió directa a les aules. El segon potencial a ressaltar és la testimoni entrevistada, que amb la seva autenticitat i generositat ha volgut compartir parts íntimes de les seves vivències, que han ajudat a empatitzar i a situar la problemàtica de la inclusió de la transsexualitat a les escoles. Per últim, la selecció d'autors/es que il·lustren el marc teòric, amb les seves definicions, estudis i reflexions

¹ Ratificació de dades. (Vegeu Annex 9)

que recullen l'àmbit psicològic, social, escolar i personal donen rigorositat a la temàtica exposada.

Històricament, la transsexualitat no ha estat present a les escoles, s'ha invisibilitzat, s'ha exclòs als/les estudiants trans o se'ls ha volgut canviar. En l'actualitat es percep una tendència en la societat i per tant també en els centres educatius, que aposta per una mirada inclusiva vers les identitats dissidents. Les implicacions en relació a aquest aspecte en la professió del personal docent, ja és una evidència.

Aquesta recerca es podria ampliar al professorat d'Educació Primària. També es podria completar convidant a més centres d'Educació Infantil, que no han participat en el mostratge del treball. Així, es podrien copsar uns resultats més amplis, que reflectirien la realitat de tot el territori, analitzant si hi ha altres implicacions que en aquest treball no s'han contemplat com: la cultura, la ubicació del centre, el context socioeconòmic...

L'evidència de les conclusions descrites porten a afirmar que la hipòtesi de partida plantejada a l'inici de la recerca, **la majoria del professorat, de la segona etapa d'Educació Infantil, no coneix la realitat de l'alumnat amb identitats dissidents, com tampoc quin ha de ser el tractament de la transsexualitat a les aules**, és certa. Els arguments que reafirmen la hipòtesi es poden resumir en: la desinformació del professorat, la invisibilitat dels/les alumnes amb diversitat de gèneres i la reproducció d'un model binari a les aules d'infantil.

9. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

(Parliamentary Assembly, 2015) [Resolució Consejo Europa 2048 22 abril 2015 \(1\).pdf](#)

Abeyà, E. i Valriu, C.(1998). Per fat i fat: Contes per tornar a contar. Mallorca: Moll

Aguilar, T. (2008). [Dialnet-EISistemaSexogeneroEnLosMovimientosFeministas-2870086 \(1\).pdf](#)

Anguera, T. (1986). La Investigacion Cualitativa. *Educar*, 10, 23-50. Uab.cat <https://ddd.uab.cat/pub/educar/0211819Xn10/0211819Xn10p23.pdf>

Aproximació qualitativa y propuesas de intervenció desde la perspectiva antropológica. Dins O. Cabrera i L. Puche (Ed.), *Transexualidad adolescencias y educación: miradas multidisciplinares* (pp.189-265). Egales.

Dabenigno, V.(2017). La sistematización de datos cualitativos desde una perspectiva procesual. De la transcripción y los memos a las rondas de codificación y procesamiento de entrevistas. Borda, P., Dabenigno, V., Freidin, B. I Güelma, M. (Coords.) *Estrategias para el análisis de datos cualitativos*. (pp.22-72). Desarrollo Editorial.

Darryl,H. I Menvielle,E. (2009). "You Have to Give Them a Place Where They Feel Protected and Safe and Loved": The Views of Parents Who Have Gender-Variant Children and Adolescents, 6(2-3), 243-271. DOI:10.1080/19361650903013527

Departament d'Ensenyament. (2017). *Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius*. Gencat.cat. Recuperat 16 agost 2021, de https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/09lgtbi/Persones_TRANS/08_protocol-transgeneres.pdf

García, S. I Aventín, N. (2020). *Guia d'acompanyament respectuós: Infància i joventut trans, àmbit educatiu*. Euforia. Recuperat 1 setembre 2021 de <https://euforia.org.es/informacion/materiales/guias/>

García, S. I Casuso Aventín, N. (2019). *Guía de acompañamiento respetuoso: Identidades Trans*. Euforia. Recuperat 1 setembre 2021 de <https://euforia.org.es/wp-content/uploads/Guia-Euforia-Familias-Oct19.pdf>

Gavilán, J. (2018). Infancia y transexualidades. Octaedro Andalucía-Mágina, S.L.

Grup de treball LGTBIQ+ del sindicat educatiu STEILAS. (2021). *Genero inposizioei*.Steilas.eus. Recuperat 29 novembre 2021, de <https://steilas.eus/wp-content/uploads/2021/03/STEILAS-UD-LGTBIQ-2020-eus-11-BEHIN-BETIKOA.pdf>

LLEI 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homòbia, la bifòbia i la transfòbia, DOGC núm. 6730 (2014).

LLEI 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, DOGC núm. 5641 (2010).

López, F. (2013). Identidad sexual y orientación del deseo en la infancia y adolescencia. *AEPap Curso de Actualización Pediatría*, 1, 209-225. Madrid: Exlibris Ediciones; 2013. p. 209-25. Cursosaeapap. https://cursosaeapap.exlibrisediciones.com/files/49-142-fichero/10_curso_Identidad%20sexual%20y%20orientacion_lopez_sanchez.pdf

López, P. i Fachelli, S. (2015). *Metodología de la investigación social cuantitativa*. Uba.cat. https://ddd.uab.cat/pub/caplli/2016/163567/metinvsocua_a2016_cap2-3.pdf

Missé, M. (2018). *A la conquista del cuerpo equivocado*. Barcelona: Editorial Egales.

Núñez, G. (2016). *¿Qué es la diversidad sexual?* Programa universitario de estudios de género. [Guillermo Nunez Que es la diversidad sexual.PDF \(unam.mx\)](http://Guillermo_Nunez_Qu_e_es_la_diversidad_sexual.PDF)

Patton, M.Q. (1980). *Qualitative Evaluation Methods*. (1ª ed). SAGE.

Platero, R. (2014). *Transexualidades: Acompañamiento, factores de salud y recursos educativos* (2ª ed.). Edicions Bellaterra.

Prado, T. (2018). Les identitats trans com a mirall de les normes de gènere. *Eines*, 32, 27-35. Raco.cat [Vista de Les identitats trans com a mirall de les normes de gènere \(raco.cat\)](http://Vista_de_Les_identitats_trans_com_a_mirall_de_les_normes_de_gènere(raco.cat))

Puche, L., Moreno, E. I Pichardo, J. (2013). Adolescentes transexuales en las aulas. Resolución 2048 de la Asamblea Parlamentaria del Consejo de Europa de 22 de abril de 2015. Parlamento Europeo núm. 2048 (2015)

Romanov, J. (2021). *Historia de la Tran-sexualidad*. Almuzara.

Schernikau, R. (2018). Disidencia de sexo-género e identidad política en Kleinstadtnovelle. *La palabra*, 33, 81-98. *Revistas.Uptc*. https://revistas.uptc.edu.co/index.php/la_palabra/article/view/8049/7315

10. ANNEX:

1. ENQUESTA PROFESSORAT

A continuació s'adjunta un exemple d'una de les enquestes, resposta per una mestra de la segona etapa d'Educació Infantil.

Transsexualitat a l'Educació Infantil

Aquest formulari s'adreça a tot el professorat d'Educació Infantil. La finalitat és la recerca i l'estudi acadèmic del tractament de la transsexualitat infantil als centres educatius. Moltes gràcies per participar.

1. Edat: *

- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61 en endavant

2. Tipus de centre: *

- Públic
- Concertat
- Privat

3. Heu reflexionat a nivell de centre, sobre la transsexualitat infantil? *

- Sí
- No

4. A l'etapa d'Educació Infantil del teu centre es dona importància al treball de les identitats dissidents? *

0 1 2 3 4 5

5. Els/les docents d'Educació Infantil de l'escola coneixeu el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere elaborat per la Generalitat de Catalunya? *

Sí

No

6. El teu centre ha tingut contacte amb alguna associació dedicada a l'assessorament, o a l'acompanyament de l'alumnat transsexual? En cas afirmatiu escriu quina.

SAI LGTBI del Consell Comarcal

7. Creus que el professorat d'Educació Infantil en general, està suficientment format per oferir una educació sexoafectiva de qualitat? *

0 1 2 3 4 5

8. Has tingut l'oportunitat de fer algun curs relacionat amb la transsexualitat o amb l'educació sexoafectiva? *

- Sí, de transsexualitat.
- Sí, d'educació sexoafectiva.
- Sí, de transsexualitat i d'educació sexoafectiva.
- No.

9. L'equip del cicle d'Educació Infantil del teu centre, ha reflexionat sobre: *

- Model de societat binària.
- Transsexualitat en edats primerenques.
- Educació sexofacativa.
- Identitats dissidents.
- No s'ha reflexionat envers les temàtiques anteriors.

10. En relació a la pregunta anterior, en el vostre Projecte educatiu de Centre, teniu incorporat algun d'aquests aspectes? Quins?

No

11. Heu tingut o teniu alumnes trans a l'escola? *

- Sí
- No

12. En cas que la resposta 11 sigui afirmativa, quina actitud van tenir o han tingut els companys/es de l'aula?

No ho vaig viure directament perquè era a primària, però els mestres van rebre un assessorament específic i es va fer un acompanyament al grup amb suport especialitzat extern. Ho van valorar molt positivament.

A nivell de claustre i escola també es va fer un treball de sensibilització amb alumnat i equip de mestres, monitores, etc.

13. Creus que només s'ha de parlar de transsexualitat, quan hi ha un infant trans al centre? *

Sí

No

14. En cas que es treballi la transsexualitat al centre, de quina manera es fa?

A l'infantil acceptant que totes tenim coses en comú, però que també som diferents. Acceptant la diversitat de gustos, de manera de vestir i de sentir, de fer i de ser, i dins d'aquest cabàs també a nivell de pertinença a un gènere. Entenem que encara s'estan formant la seva autoimatge i que per tant cal ser molt oberts i respectuosos, no només en aquest aspecte.

15. Al centre es realitza una revisió de les activitats que es proposen per tal d'afavorir una educació inclusiva en les identitats de gènere? *

Sí

No

A vegades

16. A l'aula o a la biblioteca escolar hi ha contes referents a la transsexualitat infantil? *

- Sí, a l'aula.
- No, a l'aula.
- Sí, a la biblioteca.
- No, a la biblioteca.

17. A l'hora de treballar el cos humà a l'aula es relaciona genitals amb gènere? *

- Sí
- No

18. Amb quins materials es presenta el cos humà a l'alumnat? *

- Fitxes
- Jocs
- Vídeos
- Diàleg
- Altres:

No l'hem treballat com a projecte, així que es treballa més a partir de les vivències del dia a dia. Acompanyant la descoberta del propi cos.

19. Moltes gràcies per realitzar l'enquesta. Una darrera pregunta. Has estat alumne/a de la Universitat de Manresa? *

- Sí
- No

2. PREGUNTES PER A L'ENTREVISTA

En aquest apartat s'exposa el guió inicial de l'entrevista.

- **Dimensió 1: l'infant en l'entorn escolar**

- Em podries fer una petita descripció de l'infant? Com es diu? Quants anys té? És fill únic? Com és el seu caràcter?
- Em podries fer una biografia molt sintètica des del dia que se li va assignar un gènere a l'infant, fins avui?
- Com ha canviat l'estat emocional de l'infant d'ençà que ha fet la transició?
- Com ha viscut el teu fill el procés de transició a l'escola?

- **Dimensió 2: família i escola**

- Quines situacions o actituds del vostre fill us han posat en alerta?
- Alguns autors/es diuen que la família a vegades passa per un procés de dol després del trànsit. Ha estat el vostre cas? Com ho va viure?
- Quina ha estat la resposta per part del vostre entorn (familiars, pares/mares dels companys/es de l'escola, amics/gues...) quan van saber que en (nom de l'infant) havia fet en trànsit?

- **Dimensió 3: la institució escolar**

- Com us vàreu connectar amb l'escola per explicar la realitat del vostre infant?
- Al llarg de l'escolarització el teu fill ha rebut una resposta inclusiva per part del professorat? Em podries explicar algunes de les seves actuacions?
- Creus que en general el professorat vetlla perquè els/les alumnes s'identifiquin amb la pròpia identitat de gènere? O creus que reproduïxen els estereotips dualistes que marca la societat? Per què?
- La família ha sentit el suport de l'escola quan l'infant va iniciar el procés de transició? De quina manera?
- En cas que us hagin donat suport des de l'escola, com era el perfil dels/les docents que us han acompanyat?
- Creus que el professorat està realment format i coneix el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere?

- Des de l'escola us han adreçat a alguna associació? En cas afirmatiu quines?
- Creus que els materials curriculars del centre educatiu on està escolaritzat el teu fill respecten les diferents identitats de gènere? Per què?
- Respecte a aquest tema fas una valoració positiva o negativa de l'escola? I per què?
- Com és la relació amb els companys/es de l'aula i del centre?

3. ENTREVISTA

A continuació es presenta l'entrevista realitzada:

- **Dimensió 1: l'infant en l'entorn escolar**

- Em podries fer una petita descripció de l'infant? Com es diu? Quants anys té? Com és el seu caràcter?

- Doncs mira l'Arnau té 10 anys, va néixer al desembre. És un nen *superactiu*, *superdinàmic*, té hiperactivitat, una hiperactivitat força gran. Però bueno, a nivell acadèmic va molt bé, perquè el seu problema li ocasiona la hiperactivitat a nivell conductual, perquè és *superimpulsiu*. Però, li costa una mica estar quiet, no para. També és *supersociable*, no li costa gens de fer amics, lo que passa que li costa molt mantenir-les, perquè és això és molt impulsiu. Però bueno, és enginyós, simpàtic i és un sol.

- Em podries fer una biografia molt sintètica des del dia que se li va assignar un gènere a l'infant, fins avui?

- Nosaltres tenim una filla gran, que va ser una fecundació *in vitro* i llavors va venir l'Arnau, que va ser una sorpresa total. I quan ens van dir que seria una nena, jo vaig interioritzar que seria una nena. Ara el que t'explicaré és *superíntim*, però per entendre la seva història, el dia que va néixer l'Arnau va néixer a la nit, llavors la primera visita que ens va fer la pediatra, la pediatra de nounats em... ens van fer quedar a l'hospital dos dies més, perquè quan li van fer la revisió dels genitals ella va tenir dubtes. Hi havia uns genitals molt inflamats i ens va fer quedar per fer una mica de, bueno de seguiment. Nosaltres ens la miràvem hi vèiem una vulva i vèiem una vulva inflamada, però igual que com quan va néixer la seva germana. Quan neixen les nenes, bueno i els genitals de nen no n'he vist en un primer moment, però la meua filla gran també va néixer amb la vulva molt inflamada, perquè les hormones es dirigeixen totes cap allà. I jo mirava, i jo veia una vulva, inflamada, però era una vulva.

Ens van fer quedar dos dies allà i quan vam marxar, jo vaig marxar acollonida. Amb uns dubtes amb una por, que la recordo com si fos ahir. Llavors ens van fer un seguiment una setmana més tard per veure si hi havia hagut alguna evolució i això i van decidir que eren uns genitals femenins. I bueno ni el meu home ni jo som... a més a més jo soc una dona que no soc gaire femenina no... a les meves filles no les he vestit mai molt femenines, perquè jo no ho soc tampoc, però bueno vam anar tirant així normal. Però ell de seguida, des del minut zero la seva actitud no era femenina, però des de que era molt petit. I bueno als dos anys, que bueno els meus fills sempre han sigut *superprecoços* a l'hora de parlar i això, als dos anys ja parlava perfectament i un dia al bany em va dir:

- *Mama jo soc un nen. Per què em tracteu com una nena si jo soc un nen?*

I aquí bueno, aquest dia buf... va ser brutal, perquè totes les pors d'aquell primer dia van tornar. Jo recordo que li vaig dir, així de *sopetón*:

- *No, tu ets una nena perquè tens vulva.*

Va ser lo primer que em va passar pel cap i ell em deia:

- *Però jo soc un nen.*

Recordo que vaig sortir del lavabo plorant perquè em van venir totes les pors del món i bueno. A partir d'aquí ell ho va anar dient molt sovint.

Llavors jo soc mestre i el primer que se'm va acudir és contactar amb el meu referent de l'EAP, per si coneixia algun cas i la seva resposta quan li vaig explicar va ser, ell és molt petit, això no ho pot saber, no t'amoïnis. Bueno llavors van passar uns mesos i ell ho continuava dient, no ho deia constant, però de tant en tant pues ho deixava anar.

Llavors ja vaig començar a observar-lo més i observava que no era una nena, que no es mostrava com una nena, perquè anàvem amb les nenes de la seva classe i les nenes anaven jugant allà a raconets i jo quan em despistava ell estava dalt d'un arbre, coses d'aquestes. O jugava sempre a jocs molt dinàmics coses que no feien les nenes de la seva classe. El que passa que sempre de petit li han encantat els bebès, llavors el seu joc sempre era amb bebès, buscava les nines. Llavors jo quan consultava, em preguntaven a què juga i jo els deia pues juga amb nines i llavors em deien, si juga amb nines no et preocupis, i a mi em deien això i jo descansava. I així vam estar fins als quatre anys i amb quatre anys, em deien això és una fase, el

pediatra també és una fase, l'EAP, és una fase, els mestres, és una fase. I bueno amb tot això ens va passar que l'Arnau de sempre ha sigut molt demandant, era molt absorbent amb mi i bueno va començar a fer com un trastorn de conducta, lo típic dels dos als quatre anys. Aquesta època que la recordo amb moltes rebequeries i tot això, però, l'època de les *rabiets* es va allargar moltíssim, era contant i *superdesbordant*.

- I ell tenia molt malestar?

- Sí, sí, ell tenia un mal estar constant i jo estava esgotada, bueno estàvem esgotats tots, fins al punt que ens vam separar el meu home i jo, van haver-hi altres causes, però aquest cansament que portàvem amb l'Arnau era brutal. No sé com explicar-t'ho, però era tenir un nen constantment plorant, constantment demanant tot, vull això, vull allò... Sempre demanava, havies d'estar constantment posant límits i això era esgotador.

Bueno llavors va arribar aquest punt, que llavors ens vam separar i vam decidir portar-lo a teràpia, perquè era desbordant la seva conducta. Cada vegada que començava un curs i quan vam començar amb aquesta terapeuta, jo sempre explicava el tema del gènere. Però la resposta sempre era la mateixa és una fase, és petit, no ho pot saber. I jo suposo que era la meva pròpia resistència, la por i jo no vaig investigar per la meva part i mira que normalment m'informo. Llavors en aquest moment suposo que això, la meva pròpia resistència o la por em va frenar i vaig decidir que si els professionals em deien que no passava res doncs no passava res. Vaig arribar a creure que jo tenia una nena, que no li havia sapigut posar límits, que la nostra relació familiar l'havia afectat bastant. Llavors vam estar amb aquesta terapeuta molt de temps, hi anàvem cada setmana i ens vam arribar a creure que desenvoluparia una malaltia mental greu, perquè bueno tota aquesta conducta va anar empitjorant i cada cop pitjor, pitjor, pitjor...

A més a més a la classe, ell anava a una escola petita que hi havia sis nens, sis nenes i estaven aparellades de dos en dos. Tots tenien els seus millors amics i amigues i l'Arnau estava en mig dels dos grups, ell no trobava el seu espai i això va ser devastador. Jo recordo que ell amb tres anys em deia:

- *Jo necessito tenir un amic, un amic de l'ànima, com tenen tots.*

Ell en la seva *búsqueda* del seu amic, va començar a sentir molt de rebuig i ell és *supersensible* al rebuig i llavors el tema de la conducta cada cop anava a més. Fins

que va arribar l'any passat, que vam aconseguir estar més tranquils i jo i el meu home vam tornar, vam restablir la relació el setembre de l'any passat i ell va tornar a viure aquí a casa amb nosaltres. Llavors es va desencadenar, ell feia 4t de primària, va desencadenar una molt mala conducta, però un trastorn de conducta *superpreocupant*.

Nosaltres *superpreocupats*, realment estàvem acollonits, fins al punt que al novembre va expressar que es volia suïcidar i aquí ja ens vam espantar moltíssim. Jo vaig trucar al CAP, el CAP de seguida ens van enviar cap al CSMIJ i de seguida ens van agafar, perquè hi havia una amenaça de suïcidi. Però, clar vam passar unes setmanes horroroses. Llavors ens van fer un diagnòstic al CSMIJ de trastorn per hiperactivitat i dèficit d'atenció, vam començar a medicar-lo, i llavors va anar bé a l'escola es va començar a calmar, però bueno a casa era una guerra constant. Amb la mediació va anar bé, però no l'acabava d'acceptar i llavors a l'escola es complicava i al final el vaig decidir treure i el vaig voler portar a la meva escola. Llavors l'EAP no m'ho recomanaven, em deien que no, que perquè havia de ser el meu centre, però jo vaig insistir i llavors al setembre ell va començar a la meva escola.

Però, llavors quan vam decidir això i jo li vaig dir que canviaríem d'escola, que vindria amb mi i tal, doncs un dia de cop em va dir:

- *Mama em vull tallar els cabells.*

Ell portava els cabells llargs, llargs com tu i llavors ens va ensenyar fotos de com se'ls volia tallar, i es volia fer un tall totalment masculí. I jo la primera resposta, com que ja feia temps que no m'ho deia, res del gènere, doncs jo com que havia desconnectat i estava amb el tema de la conducta, li vaig dir home! Però, això és de nen i quan vaig dir això... Dic, hòstia vale ara ja entenc per on vas. I llavors li vaig dir vale i doncs...

- *On vols anar a fer-te aquest tall de cabell? I em va dir:*

- *Vull anar a una perruqueria d'homes.*

I llavors el vam portar a una barberia. Això va ser al juny, els primers dies de juny es va tallar els cabells i va sortir d'allà, va sortir feliç com un anís, corrent i ensenyant-li a tothom el seu cabell. I el dia següent quan va anar a escola tothom se'l mirava, perquè bueno era com impactant, perquè abans tenia un cabell tan llarg.

I bueno al dia següent, quan ell s'estava dutxant vaig entrar un moment al lavabo i es va repetir la mateixa escena que l'altra vegada, vaig entrar i em va dir :

- *Mama, és que jo soc un nen.*

Llavors vaig fer la gran plorada, li vaig dir al meu home i ell em va dir:

- *Bueno, ja ho sabíem. Ja sabíem que això passaria.*

I vaig tornar a entrar al lavabo i li vaig dir:

- Bueno, i ara què hem de fer? I em va dir:
- És que jo em vull comprar la roba que m'agrada.

El primer que em va dir que es volia comprar era el banyador, perquè li encanta la piscina i llavors en vam anar a comprar un i ja vam comprar tota la roba de nen.

I llavors a nosaltres no ens va dir res, però als amics i a l'escola els va dir que es volia canviar el nom, que es volia dir Leo i va estar uns dies provant a l'escola aquest nom i algú li va dir és que *no te pega*. I llavors quan a mi em va arribar aquesta informació vaig escriure al mestre, li vaig dir que si ell us diu que es vol canviar el nom per nosaltres cap problema, a nosaltres encara no ens ho ha dit, però cap problema. Llavors aquí el mestre va frenar una mica, ens va dir que ell havia fet venir a una amiga perquè li digués, però ell li va dir que no podia ser. Llavors jo aquí ja vaig començar a veure coses de l'escola..., no només en particular d'aquesta escola sinó com a mestres tot el que ens falta per aprendre. Si el mestre que tenia era molt maco, vull dir per lo del tema de la conducta estàvem en contacte amb ell cada dia, però aquí ja vaig veure alguna cosa... I això que a l'escola hi havia dos nois trans també. I suposo que l'Arnau al tenir referents doncs va dir és el meu moment endavant.

- Quan va fer aquest canvi de la transició, el seu estat emocional va canviar?

- Sí i tant ara, després de fer la transició, és una altra persona, va desaparèixer tot aquell neguit, tot aquell trastorn de conducta que jo pensava... Perquè quan vam fer el canvi d'escola, a la meva escola hi ha una aula AIS i jo pensava que ell vindria a l'aula AIS pel tema de la conducta, però ara ja és una altra història. Conflictes a casa zero, bueno a vegades tenim conflictes, però com qualsevol nen, res comparat amb abans. A l'escola, clar els meus companys m'havien vist arribar destrossada i ara em diuen:

- *Però bueno! Però, que era això! Si ara esteu superbé.*

I ara només queda el tema de la impulsivitat i tot el tema del rebuig, és molt sensible al rebuig. En el moment que ho nota reacciona i no és una persona com jo o la seva germana, que ens ho empassem, ell no, ell tira *pa lante*, ell reacciona i llavors els problemes que pot tenir som com qualsevol altre nen.

Ara està *supercontrolat*, abans no podies parlar absolutament res amb ell, fer-lo reflexionar sobre coses, no, no... era impossible. I ara, bueno és que pensa que nosaltres deixàvem de fer moltes coses, és que no sortíem, això de dir pues avui anem a Barcelona, impossible o sigui no, perquè ell en el moment que li deies de fer alguna cosa era l'oposició. I ara, doncs, ara anem a tot arreu fem tot, i el tema conducta doncs ja està, ja ha passat.

- Per què ell com ho va viure a l'escola el trànsit?

- *Lo bo* és que vam tenir tot l'estiu des del juny fins al setembre. Per nosaltres és molt difícil el tema de fer el canvi de *xip*, de no dir-li en femení, de no dir-li el seu nom mort i bueno vam tenir aquests dos mesos per poder habitar-nos. Ell va entrar a l'escola com a Arnau, ningú ho sabia que era trans, només els mestres, perquè quan vam arribar al setembre, al primer claustre ja es va dir que tindríem un alumne trans a l'escola i bueno ja ho vaig dir jo, és el meu fill i tal. I llavors vam programar una sessió al claustre amb el SAI i ens van fer una xerrada, perquè bueno també hi ha gent molt gran, que això també és un...

- Tu creus que això de l'edat de les persones influeix?

- Oi tant! Sí, sí, sí, sí. Perquè els estereotips els tenim gravats a foc. Jo mira, jo una cosa, a mi em va costar molt, soc una persona, *supertolerant*, soc mestra d'educació especial, llavors estic *superacostumada* a tractar amb la diversitat, amb la diversitat en tots sentits i això era una cosa que a mi em costava molt. Llavors vaig haver de fer un treball molt d'introspecció, i em preguntava per què m'està costant tant? Què passa? Pensa que tot el que ens ha arribat a la gent de la meva edat de les persones trans, tot el que ens ha arribat de les pel·lícules, dels programes de televisió... Que ens fan una imatge de les persones trans relacionades amb el sexe, amb la nit, amb tot de conductes que no són sanes. Els programes de televisió que feien a la meva època que els miràvem tots sempre hi havia el típic personatge trans que se'n burlaven, que era una persona que parlava sobre sexe i clar a mi això em petava el cap. I treballant, treballant, vaig arribar aquí. Llavors et pares a pensar i dius ostres tota la gent d'aquella edat no va tenir l'oportunitat, les noies trans d'aquella època la

seva sortida era això, no tenien oportunitats laborals. Clar i penses on són els trans de la meua època? Del meu poble? No en conec cap, no en conec cap i bueno en general tota la comunitat LGTBI.

I clar imagina, molt conflicte l'estiu passat, va ser brutal, però el miraves a l'Arnau i era feliç. Mira que li van dir de tot, els primers dies que vam anar a la piscina, que va anar amb el seu banyador de nen i tal, lo primer que li van dir va ser *maricón*. Clar i que va passar que ell va reaccionar amb una baralla i va quedar malament ell, però jo ho vaig dir és que potser s'ho mereixien , perdó! i bueno *transfromer*, li van anar dient de tot a l'estiu bueno.

Llavors va ser un estiu xulo perquè el veies que estava pletòric, *supercontent* i *supertranquil*, sobretot estava en calma. Llavors quan vam començar a l'escola ell va començar com a Arnau, a l'escola *superbé*, l'equip directiu *superbé*, la mestra *superbé*. La mestra que té jo sabia que aniria *superbé* i... Només vam tenir un petit problema i és que nosaltres encara no hem fet el canvi de nom, perquè ens vam donar un any de marge i ara ja el comencem a tramitar, per tant a les llistes de l'escola surt l'altre nom, a les que són oficials, a les que fem a la classe surt el seu nom. Però, un dia es va colar una llista amb l'altre nom i es va posar *supernerviós*, però bueno.

Total, que al final del primer trimestre ja es va sentir segur i ho va explicar a tres o quatre nens i bueno ara s'apropaven les colònies i llavors va pensar que seria el moment d'explicar-ho. I llavors ho va explicar aquesta setmana a la classe i va anar *superbé* també vam convidar a les famílies, però només en va dir dues, però bueno després vaig enviar un whatsapp al grup hi ha vaig explicar i ha anat molt bé. Però, clar encara no hem tingut gaire marge, perquè ha vingut Setmana Santa i estem de vacances. Però bueno, per ell va ser *superimportant* perquè era un secret que estava callant i ara que ho ha explicat, doncs està més tranquil.

- **Dimensió 2: família i escola**

- Abans em deies que havia estat dificultós el procés aquest d'acceptació, he pogut llegir que hi ha autors/es que diuen que la família a vegades passa per un procés de dol després del trànsit. Vosaltres el vau viure?

- Bueno el meu home no, ell no, per ell va ser com és el que hi ha i ja està. Però bueno a ell sí que li va costar molt el tema del nom, no sé si és perquè no ens agradava, però això sí que recordo que li va costar. Però llavors un dia que estàvem sopant, el meu fill ens va dir:

- A partir d'ara vull que em digueu Arnau. I bueno quan ens va dir això ens va arribar al cor, perquè els seus noms el vaig triar jo i el seu pare va triar el de la seva germana i jo volia que si era nena es digués Berta i si era nen es digués Arnau. Això jo li havia explicat moltes vegades. I llavors això, ens va dir a partir d'ara vull que em digueu Arnau i llavors, ja no ens va costar tant, perquè de veritat, Leo ens costava molt. Lo del nom és més fàcil, però lo de parlar-li en masculí va ser molt difícil, per mi era molt difícil. Bueno i jo sí que vaig passar un dol, em sentia que no, que no ho acceptava, perquè jo amb tot aquest temps ja vaig anar fent un treball i jo ja sabia que això podia passar. Cada vegada que teníem una mestra nova jo li explicava que el tema del gènere podia explicar en qualsevol moment, però bueno.

- Clar, jo penso que no està dins els nostres esquemes res que surti del binarisme de nen i nena, relacionat amb els genitals. Llavors ja se'ns trenquen els esquemes quan això es desmuntà.

- Sí, sí, som completament binaris. Jo ara que m'he posat en aquests temes, i me n'adono sobretot que la gent de la teva edat i la gent més petita Uf!.. Aquí ens porteu un avantatge brutal. Perquè, bueno tot el tema de diversitat de gènere ens porteu un avantatge brutal. Ho teniu *superassumit*. Sí que és cert que nosaltres ens trobem en un poble petit i no hi ha molta diversitat i clar ell continua sent el raro.

- Per què com va ser la resposta de la gent de l'entorn quan van saber que havia fet el trànsit?

- Mira jo a la família no els hi vaig donar opció, o sigui els hi vaig dir això és el que hi ha. El que ens vulgui acompanyar, endavant. I això em va passar perquè un familiar, va fer molta resistència, ens va fer comentaris del tipus:

- Jo no ho havia vist mai. Això ha de ser una fase. Això són coses que ha mirat per internet.

Llavors quan em va dir això, jo li vaig dir:

- Mira, és el que hi ha. Ell és així, se sent així i fins que ell se senti d'aquesta manera, que pot ser tota la vida o pot ser un temps, no ho sé.

Perquè de fet cap la possibilitat que d'aquí a un temps que vagi creixent i es defineixi com a persona no binària, per exemple. Perquè ell alguna vegada havia dit, si jo torno a ser la Berta... I clar a mi això em descol·locava molt. Clar, llavors vaig entendre que hi havia persones no binàries, i al final la seva vida la de viure ell, nosaltres només

l'hem d'acompanyar i estimar i ja està. I això és que estem fent. Però mira la meua germana gran que té seixanta anys l'altre dia em deia, *que a lo mejor se le pasaba*, i jo li vaig dir:

- *Mira tu saps que existeixen les persones trans, i han existit tota la vida i li ha tocat amb ell, com li pot passar a qualsevol altra persona.*

Llavors això trobes molts comentaris fora de lloc, molts, moltíssim, bueno això que et deia jo de relacionar les persones trans amb la nit. De fet, una amiga meua molt propera quan li vaig explicar, el primer que em va dir va ser que tot això està molt relacionat amb el vici i jo li vaig dir:

- Mira el meu fill té nou anys. No sé, explica'm quin vici?

El que trobo jo, és que hi ha molts prejudicis i moltíssims estereotips que s'han de trencar i nosaltres com a mestres tenim una eina que cal explotar. L'escola, jo diria que és el primer lloc on les famílies i els nens s'han de poder sostenir, perquè a l'escola passen moltes hores els nens i això ho hem de treballar. La Generalitat s'està posant les piles, però és insuficient el que s'està fent per la magnitud de les persones que estan afectades, com del patiment que genera això. I és que forma part de la diversitat, i després a les escoles ens omplim la boca d'escola inclusiva quan no és així.

- **Dimensió 3: la institució escolar**

- Fins ara ens hem centrat una mica en l'infant i amb vosaltres la família i ara si et sembla et faré preguntes més concretes relacionades amb l'escola.

- Perfecte, endavant!

- Com us va connectar amb l'escola per explicar la realitat del vostre infant?

- Mira, clar nosaltres, ja veníem del curs passat amb tots els problemes. Llavors jo estava a flor de pell cada dia, perquè cada dia era un *show*. Llavors el dia aquest que t'he explicat que ens ho va dir al lavabo, faltaven dues setmanes d'escola i em vaig plantejar agafar una baixa, perquè estava desbordada. Llavors quan vaig arribar a l'escola al dia següent, que jo tenia una excussió. I bueno jo aquell dia el vaig deixar a l'escola i quan vaig anar a la meua escola vaig anar plorant, però vaig arribar a l'escola sota mínims i havia d'anar a l'excursió i l'equip directiu preguntant-me:

- *Què et passa? Què et passa?*

I jo no podria ni parlar. I al final els hi vaig poder dir, doncs que el meu fill m'ha dit que és un nen i llavors aquí, i bueno és així com l'equip directiu de l'escola ho van saber. A més a més, ells ja sabien que jo havia fet la inscripció a l'escola, però bueno no era segur que vingués, perquè fins al juliol no ens van dir que teníem la plaça. Llavors ja ho vam dir al claustre i vam fer una xerrada amb el SAI, que ens van fer una formació LGTBI i de diversitat de gènere, però clar la gent que li quedava totalment llunyà al·lucinava.

I això del tema del món binari, això que algú et pugui dir que hi ha persones que són no binàries, doncs no ho entenen. I això passa i l'únic que passa és que hem d'acceptar-ho i respectar-ho i ja està. A mi em costa entendre com a les persones els costa tant respectar-ho, perquè al final si no ho pots entendre, a mi encara em costa d'entendre, però bueno, és així. A mi quan m'han vingut persones homosexuals a mi no em passa pel cap no respectar-ho. No sé em costa d'entendre com la gent no ho pot respectar. És que per exemple al claustre que hi ha persones grans, fa temps que estem dient que l'educació sexual és un tema transversal l'hem de començar a treballar des d'infantil, però clar quan dius això aquesta gent et mira com si estiguessis dient algo molt gros. És un tema que s'ha de parlar, adaptat a l'edat, però s'ha de treballar. Però mira com estem, que quan vam proposar-ho de tractar-ho a les aules una companya em va dir, que això no es podia fer perquè llavors donàvem idees als nens normals.

- Llavors entenc que la resposta del professorat envers el teu fill no va ser inclusiva per part de tot el professorat?

- Bueno de la gran majoria sí que van ser inclusius, però llavors hi ha una minoria silenciosa. En el meu cas, jo clar fa molts anys que soc a l'escola i tinc un cert rang, llavors em tenen en compte. Soc una persona que em tenen en compte. I això de tenir un cert rang a l'escola ha fet més fàcils les coses, perquè si hagués sigut una persona acabada d'arribar i això, no sé com hauria passat tot. Perquè a veure, la gran majoria està al meu costat. Jo he anat fent coses, cursos sobre coeducació i això i t'ho accepten. Però, clar hi ha aquesta minoria que és silenciosa que també pot fer mal. En el nostre cas no ha sigut així, perquè jo faig més soroll. Jo faig més soroll perquè puc fer-lo, però en el cas que hagués sigut un altre tipus de persona, potser aquestes veus s'haguessin sobreposat a la meva. Però bueno, en general ha anat bé, però hi ha aquestes tres, quatre persones que obertament no ho diuen perquè queda malament. Ara queda malament. Però se senten aquests comentaris tipus els

nens normals què? Llavors clar li dius, ensenyem quin és el normal, o quin mal li fa a un nen que és heterosexual sentir que hi ha moltes altres realitats. I clar totes aquestes persones que no són normatives deixen de patir, o sigui el saber que hi ha un mestre amb el que confies, que està explicant que tot això existeix i que tu no ets una cosa rara i que no estàs fent res dolent, això fa que tot aquest patiment disminueixi moltíssim.

- Per què clar quan ell estava a l'altra escola, sobretot quan ell us va dir que era un nen i tu ho vas comunicar que ell havia dit això no es va fer cap treball sobre identitat de gènere, a Educació Infantil?

- No, perquè mira jo això ho he anat dient des de P-3 a tots els tutors, i cada vegada que ho deia era una sorpresa. Tots deien, bueno segur que és una fase. Aquesta és una cosa, el tema de recollir dades de fer entrevistes amb les famílies i tot això, més quan tens un extra, com els conflictes i tal. Tota aquesta informació s'ha de recollir i el mestre l'ha de saber i jo m'adonava que això no arribava. Fins i tot l'últim curs, el tutor em va dir ja ho mirarem i quan va arribar el moment, tot i ser un bon mestre no va saber com, bueno no va voler actuar. Que jo crec que és el que li passa a molta gent, és una cosa que fa tanta por i que és tan delicada que van pensant que vagi passant el temps i ja ho entomarà un altre. Llavors d'aquella escola, quan l'Arnau ho va dir, just hi havia dos altres nens més que estaven fent el trànsit i hi va actuar el SAI, i jo els hi vaig dir si ho feien a 6è, perquè no feien extensió a la resta dels cursos. I em van dir que no i jo penso que es van equivocar i fins i tot jo m'hagués plantejat, si haguessin fet aquesta actuació, jo m'hauria plantejat si deixar-lo a aquesta escola o no. Però quan van fer això vaig pensar: no, fora, perquè serà difícil i és una escola maca, però mira...

- Per què llavors ara amb el tutor que té l'Arnau, senti el suport en el procés de transició?

Sí completament, amb la tutora que té ell han fet *supervincle*, a més és mestra d'educació física i s'entenen *superbé*. A més a més, ella és mare d'una nena que la seva millor amiga és trans. I clar llavors van viure tot el trànsit, de fet la seva filla va passar el dol del que parlàvem, pel seu amic, ella tenia un amic i va perdre un amic, és com ella ho va viure com que havia perdut un amic, però ara guanya una amiga. Llavors com que ho va viure en el seu moment en primera persona, ho ha fet *superbé*, jo estic *supercontenta*. Ha actuat amb molt de respecte, amb molta delicadesa i adaptant-se molt amb ell. Ha sigut perfecte. Millor no podria haver sigut!

- Llavors abans que parlàvem d'aquestes persones que potser no ho acaben d'acceptar, parlàvem de l'edat com a punt principal. Tu creus que hi ha alguna altra característica o perfil que potser no acaba d'acompanyar o respectar als infats trans o creus que només és un tema de l'edat?

- No, només tema d'edat potser no, perquè a veure, jo no he parlat amb gent jove que no ho accepta, tothom amb qui he parlat ho accepta *superbé* i estan *superdisposats* a què tot vagi bé. Nosaltres ens hem topat amb gent gran, amb un perfil, xenòfob, saps? Tot aquest tipus de característiques. Aquesta persona que em va dir, *llavors li donaríem idees als nens normals*, és una persona que està sempre alerta quan surten les estadístiques d'immigració. És aquest el perfil, gent intolerant amb tots els sentits. Els hi costa i volen continuar amb les tradicions culturals, per ells és una pèrdua, inclús aquesta persona m'havia arribat a tractar com si jo perdés estatus. I no perdona, és que clar, bueno és aquest tipus de persona amb tots aquests *"-ismes"*, com el racisme, els tenen. I potser en un entorn on ens trobem nosaltres, en educació, aquesta minoria silenciosa que saben que no està bé, ara no queda bé, aquestes coses no estan acceptades. Però bueno aquestes idees d'una manera o altra els acaben sortint.

- Per què vosaltres abans de fer aquest curs que em parlaves abans, els mestres estaven formats, en aquest àmbit?

- Gens, no, no, no, gens!

- I coneixen el Protocol? Perquè això és una cosa que m'ha sorprès força. Per què escoles que tenen alumnes trans no coneixien el Protocol?

Mira ara t'explico una cosa l'1 de març va ser el dia de la visibilitat trans i vam fer un claustre i jo soc la referent de coeducació i jo no el coneixia aquest protocol. I amb un curs que estic fent me'l van presentar. Bueno ens en van presentar uns quants, aquest d'acompanyar als alumnes trans, el de violència de gènere, diferents protocols i jo aquest no el coneixia. No sabia que existia. Llavors al dia següent, quan vaig arribar a l'escola els hi vaig dir que havíem de tenir aquests protocols, perquè els havíem de tenir. Els havíem d'ajuntar al projecte de convivència. Llavors ho vaig dir a les nou i ja els teníem impresos. Llavors aquell dia quan vam fer el claustre vaig deixar que acabessin totes les intervencions i vaig comentar que era el dia de la visibilitat trans i els hi vaig comentar el paper important que tenim nosaltres com a docents per acompanyar als infants i a les seves famílies. I que ens hem de

conscienciar, que ho hem de fer i que s'ha d'actuar, que és difícil fer-ho i com a mestra encara més i els hi vaig dir:

- *Existeix aquest protocol, que ja l'hem baixat i el tenim a la prestatgeria de coeducació. I a més a més, el vam penjar al Drive, perquè si algú ho necessita, doncs és supersenzill. Al final el que principalment explica és que el que ha de prevaldre és el desig del nen. I això t'ho has de gravar al cap.*

I després els vaig dir que actuar nosaltres com a docents no vol dir agafar al nen i agafar a la família i portar-los a l'associació de Trànsit i que l'hormonin. Això no és actuar, actuar és donar un coixí a aquesta família i dir-li al nen escolta et veig, et veig i et reconec, t'escolto. I la família igual, estem aquí per ajudar-vos. A mi, això m'hauria agradat molt que m'ho haguessin fet. La mestra d'una altra, d'una nena que està a punt de fer el trànsit, es va ofendre, després ja va anar baixant. Però bueno, jo penso fer tot el soroll que calgui, perquè aquestes coses vagin calant.

- Llavors, clar m'has dit que t'havies posat en contacte amb el SAI, però des de l'escola us han adreçat a alguna associació o això us ho heu hagut de buscar vosaltres? Des de l'escola us han adreçat a alguna associació? En cas afirmatiu quines?

- Això sí, quan vam fer el canvi d'escola ens van dir que podríem contactar amb Trànsit, Chrysallis, nosaltres estem a Trans Famílies del Bages. Trans famílies és una associació que té la seu a Barcelona, però des de l'any passat s'ha fet una seu aquí a Manresa. Som un grup de famílies que ens trobem de tant en tant, els nens no volen venir, ens trobem els pares. El meu fill sempre em diu:

- *Jo no hi vull anar. Per què hi he d'anar?*

No ho trobo gens normal això, però bueno jo sí que necessito anar-hi i ell no acaba d'entendre que si ell és el nen trans, perquè hi he d'anar jo, i jo sempre li dic que perquè soc la teva mare.

Però, bueno ara realment no et sents sol, no et sents sol, et sents acompanyat, sí, sí. I el tema de les xarxes és brutal, jo segueixo a molta gent, i una cosa que m'està fent molt bé és seguir a nois trans. I clar han canviat molt la visió, allò que et deia abans, es tenia una visió de què la gent trans era gent marginal. Clar i ara jo segueixo a tota una serie de gent que són sociòlegs, que no és un tema de compassió, no, sinó que

et canvia molt la mirada, perquè veus que aquest noi ha tingut oportunitats igual que tothom i molta altra gent que estan fent molts continguts i a mi m'estan ajudant molt. I per ells tenir referents és molt important, és *superimportant*. Jo a l'escola ho remarco molt, és molt important que aquests nens puguin tenir referents, bueno tots els nens, però bueno és com quan parlem de ciència i no tenim dones referents científiques. Però bueno ara el meu tema és aquest, i clar ells els referents que tenen en aquest poble són molt pocs, per no dir-te que ningú. I a la tele haurien de posar també tots aquests referents, que hi ha polítics, que hi ha sociòlegs, que hi ha historiadors, perquè la gent que està ficada doncs sí que ho saps, però la visió que tenen la gran majoria de la població és això, doncs tenen una imatge de tot allò. I això fa por.

- Això encara no ho hem parlat, però fent referència als materials curriculars, perquè clar una de les coses que em va sorprendre moltíssim a les enquestes, és que la majoria d'escoles que van participar ensenyen el cos del nen i de la nena relacionat amb els genitals. Això com ho ensenyen a l'escola de l'Arnau?

- Sí, sí, sí! O sigui que quan es tracta aquest tema, es tracta des de medi i llavors es fa encara tot a nivell biològic. Nosaltres aquest any clar, aquest any! Perquè ha passat això hem pogut introduir, el tema diversitat de gènere, però sí, sí. Ara nosaltres ja tenim els pòsters amb la diversitat de cossos.

- Per què clar això també havia de ser complicat no per l'Arnau? Perquè ell no es veia representat en les imatges dels llibres.

- Sí, imaginat això és una cosa que encara em costa a mi, i això que ell no rebutja els seus genitals. No els ha rebutjat mai, però bueno sí costa molt a les escoles i és una cosa que nosaltres de cara l'any que ve estem revisant del currículum. O sigui tota aquesta programació de medi d'aquest tema ens ho estem ventilant una mica i per introduir tot això.

Jo, quan vam començar a pensar com tractar el tema quan ell ho volgués explicar i això, doncs... Bueno perquè la tutora de l'Arnau és la mestra d'educació física, és coordinadora de cicle i és tutora d'un cinquè i són tres coses molt potents, no? I llavors quan ella em va dir, bueno doncs hauríem de començar a pensar com ho tractem. Doncs ella, durant tot el curs va anar fent dinàmiques i anava colant el tema i tal a tutoria. Llavors em vaig posar en contacte amb la mestra que va acompanyar el trànsit d'una nena trans, i aquesta mestra em va dir que ella des del moment que li va passar que va acompanyar aquest trànsit, diu que va penjar uns pòsters amb diversitat de

cossos i no els he tret. Llavors els alumnes quan entren el primer dia que a la meua classe s'ho troben allà i diu el que li passa és que al principi no diuen res, se'ls van mirant, però no diuen res. I llavors arriba el dia que algú pregunta i llavors quan ells pregunten és quan ella ja treu tota la bateria i llavors ja explica tot el tema, i ja es va tractant, doncs tot el tema de la sexualitat. I bueno doncs nosaltres volem anar cap aquí.

I mira, quan es va fer la intervenció amb l'Arnau, la tutora va treure uns pòsters que tenim i alguns nens diu que no van ser capaços de mirar-ho.

- No?

- No, no, alguns nens no van ser capaços de mirar els pòsters. Tenen aquest pudor i no van ser capaços de mirar-los és curiós com amb nou anys tenen aquests prejudicis.

- I ja per tancar l'entrevista una última pregunta, com és la relació de l'Arnau amb els companys/es de l'aula i del centre?

- Doncs ha sigut boníssima, molt bona, de seguida ha fet vincle, és el que et dia a ell no li costa, és un tio simpàtic i no li costa. De fet, a l'adaptació vaig dir, *Buf! Ja veuràs!* Perquè a més veníem d'això del trastorn de conducta que era tot una oposició a tot i tal i pensava ja veuràs la primera setmana serà Buf! Bruta! Però, li va costar zero adaptar-se i amb els companys de seguida va fer molt vincle, amb els que són molt com ell, amb els que són molt dinàmics i això. Però, amb les nenes també, o sigui ell hi ha dos o tres nenes amb les que s'hi entén moltíssim i de fet són quasi les primeres persones a qui els hi va explicar. I els nens clar a mi em preocupa algú.

Vam tenir una sort entre cometes, perquè aquest curs són tres classes de cinquè i en un dels dos tenim un nen que aquí hagués anat molt malament i jo estava molt neguitosa per aquest nen, però va marxar. Saps allò de *los astros se han alineado*, i vaig descansar molt perquè aquí sí que haguéssim tingut conflictes. I amb la resta jo penso que anirà tot bé. A casa ja l'hem anat preparant, ara quan tinguis un conflicte serà el primer que sortirà, o sigui que serà el primer que et diran, però igual que abans et deien *"fill de puta"*. Llavors ho anem treballant i sembla que ho entén força. Però bueno, ja sabem que passaria i jo em sembla que fins i tot et podria dir amb qui passarà i tot. Però bueno, ho hem anat portant bé, em preocupa més potser els nens grans, els nens de 6è i més que res perquè hi ha hagut nenes que s'han enamorat d'ell i una fins i tot li ha demanat per sortir, una nena de 6è. Ara em preocupa com

reaccionaran aquestes nenes i com reaccionarà la resta del grup cap aquestes nenes quan ho sàpiguen. Que suposem que tornat de colònies ja s'haurà escampat. Però bueno, jo penso que tenint les tres mestres que tenen a cinquè sobretot, tenint els mestres que tenen jo crec que tot anirà molt bé.

-Segur que sí!

4. BLOC 1: INFORMACIÓ GENERAL ESTADÍSTICA DELS/LES PARTICIPANTS

Edat dels membres participants	
Franges d'edat	Nombre de participants
20-30	24
31-40	13
41-50	15
51-60	3
Estudis dels/les mestres	
Universitat	Nombre de participants
UManresa FUB	34
Altres	21
Tipus de centre	
Diferents tipus de centre	Nombre de participants
Públic	35
Concertat	16
Privat	4

Taula 1. Informació general estadística dels/les participants.

5. BLOC 2: REFLEXIÓ I FORMACIÓ DELS/LES MESTRES ENVERS LA TRANSEXUALITAT

- **Reflexió:**

Reflexió de la totalitat dels enquestats/des envers la transsexualitat infantil als centres educatius	
Sí	No
10	45
Mestres, exalumnes de la FUB que han reflexionat envers la transsexualitat infantil als centres educatius	
Sí	No
4	30
Mestres que tenen entre 20 i 30 anys que han reflexionat envers la transsexualitat infantil als centres educatius	
Sí	No
3	20

Mestres que tenen entre 31 i 40 anys que han reflexionat envers la transsexualitat infantil als centres educatius	
Sí	No
2	11
Mestres que tenen entre 41 i 50 anys que han reflexionat envers la transsexualitat infantil als centres educatius	
Sí	No
4	11
Mestres que tenen entre 51 i 60 anys que han reflexionat envers la transsexualitat infantil als centres educatius	
Sí	No
1	2

Taula 2. Reflexió de la transsexualitat infantil als centres educatius.

- **Importància al centre de les identitats dissidents**

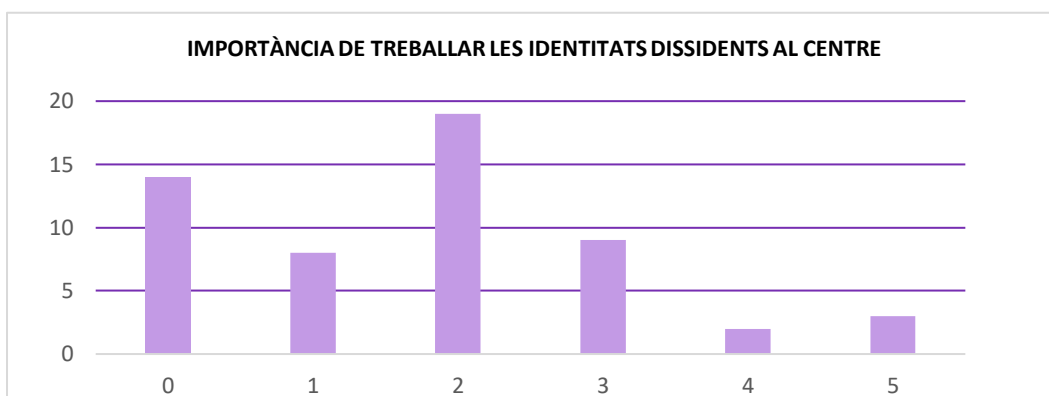

Figura 2. Importància de treballar les identitats dissidents al centre (gràfic).

Docents exalumnes de la FUB que no donen importància a les identitats dissidents	
Barem numèric	Nombre de docents
0	8
1	7
2	12
3	6
4	1
5	0

Taula 3. Docents exalumnes de la FUB que no donen importància a les identitats dissidents.

- **Coneixement del protocol i d'associacions**

Mestres que coneixen el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere	
Sí	No
5	50
Mestres exalumnes de la FUB que coneixen el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere	
SÍ	No
2	30
Centres que han tingut contacte amb alguna associació dedicada a l'assessorament, o a l'acompanyament de l'alumnat transsexual.	
Nombre d'escoles que han contactat	Associació
1	Associació de famílies LGTBI
1	SAI LGTBI del Consell Comarcal
2	Chrysallis

Taula 4. Coneixement del protocol i d'associacions.

- **Formació del professorat**

Mestres que han realitzat cursos de transsexualitat i/o d'educació sexoafectiva	
Cursos	Nombre de participants
Educació sexoafectiva	3
Transsexualitat i d'educació sexoafectiva	5
No n'han realitzat cap	47
Mestres d'entre 20-30 anys que han realitzat cursos de transsexualitat i/o d'educació sexoafectiva	
Cursos	Nombre de participants
Educació sexoafectiva	2
Transsexualitat i d'educació sexoafectiva	2
No n'han realitzat cap	20
Mestres d'entre 31-40 anys que han realitzat cursos de transsexualitat i/o d'educació sexoafectiva	
Cursos	Nombre de participants
Educació sexoafectiva	1
Transsexualitat i d'educació sexoafectiva	1
No n'han realitzat cap	11
Mestres d'entre 41-50 anys que han realitzat cursos de transsexualitat i/o d'educació sexoafectiva	
Cursos	Nombre de participants
Transsexualitat i d'educació sexoafectiva	1
No n'han realitzat cap	14

Mestres d'entre 51-60 anys que han realitzat cursos de transsexualitat i/o d'educació sexoafectiva	
Cursos	Nombre de participants
Transsexualitat i d'educació sexoafectiva	1
No n'han realitzat cap	2

Taula 5. Mestres que han realitzat cursos de transsexualitat i/o d'educació sexoafectiva.

- **Projecte Educatiu de Centre**

Incorporació d'aspectes relacionats amb les identitats dissidents, educació sexoafectiva, transsexualitat... En el Projecte Educatiu de Centre	
Aspectes incorporats	Nombre de participants
Són escola Rainbow	1
Coeducació enfocada a una educació no sexista	1
Respecte a la identitat sexual de tothom	1
No incorporen	52

Taula 6. Incorporació d'aspectes relacionats amb les identitats dissidents, educació sexoafectiva, transsexualitat... En el Projecte Educatiu de Centre.

6. BLOC 3:L'ALUMNAT TRANS AL CENTRE

- **Infants transsexuals a l'escola**

Escoles que han tingut o tenen alumnes trans al centre	
Sí	No
8	47

Taula 7. Escoles que han tingut o tenen alumnes trans al centre.

- **Actitud dels companys/es respecte l'alumnat trans**

Actitud dels companys/es a l'aula	
Nombre d'escoles	Diferents tipus d'actituds
1	Acompanyament al grup amb suport especialitzat
2	Actitud de respecte
1	No reconeixien el gènere que expressava l'infant trans
1	A l'inici no ho comprenien, amb el temps ho van normalitzar
1	Majoritàriament d'acceptació

Taula 8. Actitud dels companys/es a l'aula..

- **Valoració del treball de transsexualitat infantil**

Mestres que pensen que només s'ha de parlar de transsexualitat quan hi ha alumnes trans	
Sí	No
2	53
Mestres exalumnes de la FUB que pensen que només s'ha de parlar de transsexualitat quan hi ha alumnes trans	
Sí	No
0	34
Mestres amb edats compreses entre 41-50 anys que pensen que només s'ha de parlar de transsexualitat quan hi ha alumnes trans	
Sí	No
1	14
Mestres amb edats compreses entre 51-60 anys que pensen que només s'ha de parlar de transsexualitat quan hi ha alumnes trans	
Sí	No
0	3

Taula 9. Mestres que pensen que només s'ha de parlar de transsexualitat quan hi ha alumnes trans.

7. BLOC 4: DE QUINA MANERA ÉS PRESENT LA TRANSSEXUALITAT A LES AULES D'INFANTIL

- **Transsexualitat a les aules**

Com es treballa la transsexualitat	
Nombre d'Escoles	Maneres de treballar-la
1	A partir del codi igualitari i amb l'ús de contes
1	Acceptant la diferència i la diversitat incloent en aquesta la de gènere.
1	Amb normalitat i respecte
1	A partir de la normalitat
1	A partir del respecte
2	Amb l'ús de contes
1	De forma efectiva i pràctica
2	No es treballa en aquesta etapa
44	No es treballa

Taula 10. Com es treballa la transsexualitat.

- **La transsexualitat als contes**

La transsexualitat als contes	
Únicament a la biblioteca escolar	12
Únicament a l'aula	4
A l'aula i a la biblioteca escolar	3

Ni a l'aula ni a la biblioteca escolar	36
Docents exalumnes de la FUB: La transsexualitat als contes	
Únicament a la biblioteca escolar	7
Únicament a l'aula	2
A l'aula i a la biblioteca escolar	1
Ni a l'aula ni a la biblioteca escolar	24

Taula 11. La transsexualitat als contes.

- **Visió del treball del cos humà.**

Exalumnes de la FUB que relacionen els genitals amb el gènere en l'estudi del cos humà	
Sí	No
24	10
Mestres d'entre 20-30 anys que relacionen els genitals amb el gènere en l'estudi del cos humà	
Sí	No
19	5
Mestres d'entre 31-40 anys que relacionen els genitals amb el gènere en l'estudi del cos humà	
Sí	No
7	9
Mestres d'entre 41-50 anys que relacionen els genitals amb el gènere en l'estudi del cos humà	
Sí	No
13	2
Mestres d'entre 51-60 anys que relacionen els genitals amb el gènere en l'estudi del cos humà	
Sí	No
2	1

Taula 12. Visió del treball del cos humà.

- **Anàlisi crític de les activitats d'identitats de gèneres**

Revisió d'activitats per afavorir una educació inclusiva en les identitats de gèneres.		
Sí	No	A vegades
12	21	22
Mestres exalumnes de la FUB: revisió d'activitats per afavorir una educació inclusiva en les identitats de gèneres.		
Sí	No	A vegades
6	14	14

Taula 13. Revisió d'activitats per afavorir una educació inclusiva en les identitats de gèneres.

8. BUIDATGE DE RESPOSTES DE L'ENTREVISTA

DIMIENSIÓ 1: L'INFANT EN L'ENTORN ESCOLAR	Manifestació de gènere de l'infant	
	<p>“Als dos anys... un dia al bany em va dir: <i>Mama jo soc un nen, perquè em tracteu com una nena si jo soc un nen</i>”</p>	<p>Edat: 2 anys. Curs escolar: Caminants, Escola Bressol.</p>
	<p>“Es va repetir la mateixa escena que l'altra vegada, vaig entrar i em va dir: <i>Mama és que jo soc un nen</i>”</p>	<p>Edat: 9 anys. Curs escolar: 4t de primària.</p>
	Inactuació dels agents educadors	
	<p>“Llavors jo quan consultava, em preguntaven a què juga i jo els deia pues juga amb nines i llavors em deien, si juga amb nines no et preocupis, i a mi em deien això i jo descansava. I així vam estar fins als quatre anys i amb quatre anys, em deien això és una fase, el pediatra també és una fase, l'EAP, és una fase, els mestres, és una fase”</p>	<p>Edat: Dels 2 als 4 anys Curs escolar: De caminants (Escola Bressol) fins a E14 (Escola, Educació Infantil)</p>
	<p>“Cada vegada que començava un curs i quan vam començar amb aquesta terapeuta, jo sempre explicava el tema del gènere. Però la resposta sempre era la mateixa és una fase, és petit, no ho pot saber.”</p>	<p>Edat: Dels 2 als 9 anys. Curs escolar: De caminants (Escola Bressols) fins a 4t (Escola, primària)</p>
	<p>“Ell feia 4t de primària, va desencadenar una molt mala conducta, però un trastorn de conducta <i>superpreocupant...</i> fins al punt que al novembre va expressar que es volia suïcidar.”</p>	<p>Edat: 9 anys Curs escolar: 4t (Escola, primària)</p>
	<p>“Llavors a l'escola es complicava i al final el vaig decidir treure i el vaig voler portar a la meva escola.”</p>	<p>Edat: 9 anys Curs escolar: 4t (Escola, primària)</p>

	<p>“A l'escola els va dir que es volia canviar el nom, que es volia dir Leo i va estar uns dies provant a l'escola aquest nom i algú li va dir és que no te pega. I llavors quan a mi em va arribar aquesta informació vaig escriure al mestre, li vaig dir que si ell us diu que es vol canviar el nom per nosaltres cap problema, a nosaltres encara no ens ho ha dit, però cap problema. Llavors aquí el mestre va frenar una mica, ens va dir que ell havia fet venir a una amiga perquè li digués, però ell li va dir que no podia ser. Llavors jo aquí ja vaig començar a veure coses de l'escola..., no només en particular d'aquesta escola sinó com a mestres tot el que ens falta per aprendre.”</p>	<p>Edat: 9 anys Curs escolar: 4t (Escola, primària)</p>
Reafirmació de gènere i la nova escola		
<p>“Sí i tant ara, després de fer la transició és una altra persona, va desaparèixer tot aquell neguit, tot aquell trastorn de conducta”.</p>	<p>Edat: 10 anys Curs escolar: 5è (Escola, primària)</p>	
<p>“Llavors quan vam començar a l'escola ell va començar com a Arnau, a l'escola <i>superbé</i>, l'equip directiu <i>superbé</i>, la mestra <i>superbé</i>.”</p>	<p>Edat: 10 anys Curs escolar: 5è (Escola, primària)</p>	
<p>“Total, que al final del primer trimestre ja es va sentir segur i ho va explicar a tres o quatre nens i bueno ara s'apropaven les colònies i llavors va pensar que seria el moment d'explicar-ho. I llavors ho va explicar aquesta setmana a la classe i va anar <i>superbé</i> també vam convidar a les famílies, però només en va dir dues, però bueno després vaig enviar un <i>whatsapp</i> al grup hi ha vaig explicar i ha anat molt bé”</p>	<p>Edat: 10 anys Curs escolar: 5è (Escola, primària)</p>	

Taula 14. Dimensió 1: l'infant en l'entorn escolar

DIMENSIÓ 2 FAMÍLIA I ESCOLA	No reconeixement de les identitats dissidents: perjudicis a la família
	<p>“Bueno i jo sí que vaig passar un dol, em sentia que no, que no ho acceptava, perquè jo amb tot aquest temps ja vaig anar fent un treball i jo ja sabia que això podia passar. Cada vegada que teníem una mestra nova jo li explicava que el tema del gènere podia explotar en qualsevol moment, però bueno.”</p>
	<p>“L’escola, jo diria que és el primer lloc on les famílies i els nens s’han de poder sostenir, perquè a l’escola passen moltes hores els nens i això ho hem de treballar.”</p>
	Inclusió: expectatives escolars
	<p>“Actuar és donar un coixí a aquesta família i dir-li al nen escolta et veig, et veig i et reconec, t’escolto. I la família igual, estem aquí per ajudar-vos, a mi això m’hauria agradat molt que m’ho haguessin fet”</p>

Taula 15. Dimensió 2: família i escola

DIMENSIÓ 3 LA INSTITUCIÓ ESCOLAR	Perfil de mestre/a poc inclusiu
	<p>“Al primer claustre ja es va dir que tindriem un alumne trans a l’escola... llavors vam programar una sessió al claustre amb el SAI i ens van fer una xerrada, perquè bueno també hi ha gent molt gran, que això també és un...”</p>
	<p>“Perquè els estereotips els tenim gravats a foc”</p>
	<p>“Pensa que tot el que ens ha arribat a la gent de la meua edat de les persones trans, tot el que ens ha arribat de les pel·lícules, dels programes de televisió... Que ens fan una imatge de les persones trans relacionades amb el sexe, amb la nit, amb tot de conductes que no són sanes.”</p>
	<p>“És que per exemple al claustre que hi ha persones grans, fa temps que estem dient que l’educació sexual és un tema transversal l’hem de començar a treballar des d’infantil, però clar quan dius això aquesta gent et mira com si estiguessis dient algo molt gros. És un tema que s’ha de parlar, adaptat a l’edat, però s’ha de treballar. Però mira com</p>

	estem, que quan vam proposar-ho de tractar-ho a les aules una companya em va dir, que això no es podia fer perquè llavors donàvem idees als nens normals.”
	“No, només tema d'edat potser no, perquè a veure, jo no he parlat amb gent jove que no ho accepti, tothom amb qui he parlat ho accepta <i>superbé</i> i estan <i>superdisposats</i> a què tot vagi bé. Nosaltres ens hem topat amb gent gran, amb un perfil, xenòfob.”
	“Gent intolerant amb tots els sentits.”
	“Bueno és aquest tipus de persona amb tots aquests <i>-ismes</i> ”, com el racisme.”
	Formació i protocol
	“Llavors ja ho vam dir al claustre i vam fer una xerrada amb el SAI, que ens van fer una formació LGTBI i de diversitat de gènere, però clar la gent que li quedava totalment llunyà al·lucinava.”
	(En resposta a la pregunta si abans de realitzar aquest curs els mestres estaven formats en aquest àmbit) “Gens, no, no, no, gens!”
	“Soc la referent de coeducació i jo no el coneixia aquest protocol. I amb un curs que estic fent me'l van presentar”
	Actitud dels/les mestres
	“Bueno de la gran majoria sí que van ser inclusius, però llavors hi ha una minoria silenciosa.... Però, clar hi ha aquesta minoria que és silenciosa que també pot fer mal.”
	“Però hi ha aquestes tres, quatre persones que obertament no ho diuen perquè queda malament, ara queda malament”
	Actuació de la mestra

	<p>“Ha actuat amb molt de respecte, amb molta delicadesa i adaptant-se molt amb ell. Ha sigut perfecte, millor no podria haver sigut.”</p>
	<p>Contacte amb associacions</p>
	<p>“Quan vam fer el canvi d'escola ens van dir que podríem contactar amb Trànsit, Chrysallis, nosaltres estem a Trans Famílies del Bages.”</p>
	<p>Treball del cos humà</p>
	<p>“Quan es tracta aquest tema, es tracta des de medi i llavors es fa encara tot a nivell biològic. Nosaltres aquest any clar, aquest any! Perquè ha passat això hem pogut introduir, el tema diversitat de gènere, però sí, sí. Ara nosaltres ja tenim els pòsters amb la diversitat de cossos.”</p>
	<p>“Llavors em vaig posar en contacte amb la mestra que va acompanyar el trànsit d'una nena trans, i aquesta mestra em va dir que ella des del moment que li va passar que va acompanyar aquest trànsit, diu que va penjar uns pòsters amb diversitat de cossos i no els he tret. Llavors els alumnes quan entren el primer dia que a la meua classe s'ho troben allà i diu el que li passa és que al principi no diuen res, se'ls van mirant, però no diuen res. I llavors arriba el dia que algú pregunta i llavors quan ells pregunten és quan ella ja treu tota la bateria i llavors ja explica tot el tema”</p>
<p>“Alguns nens no van ser capaços de mirar els pòsters. Tenen aquest pudor i no van ser capaços de mirar-los és curiós com amb nou anys tenen aquests prejudicis.”</p>	

Taula 16. Dimensió 3: Institució escolar

9. RATIFICACIÓ DE DADES

Per tal de poder concloure i reflexionar envers l'objectiu relacionat amb la formació que reben els/les alumnes de la UManresa s'ha requerit el contacte telefònic amb una exalumna del Grau Universitari. Amb la finalitat de ratificar si durant la seva promoció es tractava la diversitat de gèneres en les assignatures cursades i reafirmar si hi ha hagut un canvi en el pla d'estudis. D'aquesta manera com s'ha exposat a l'apartat de conclusions aquesta podria ser una nova via d'investigació.

La mestra participant ha donat consentiment per mostrar la seva identitat al treball i enregistrar la curta conversa telefònica, on afirma la no formació relacionada amb la diversitat de gèneres mentre ella estudiava el Grau d'Educació Infantil. Fragment del diàleg:

-Recordes que si durant els quatre anys de la teva promoció vas treballar les diversitats de gèneres o la transsexualitat infantil?

-Doncs, mira Mar, sí, sí que ho recordo. Les primeres promocions no vam fer res de transsexualitat, ni de diversitat de gèneres. Sí que recordo que fèiem alguna assignatura relacionada amb coses socials, però no, no et confirmo que no es va fer res de res, relacionats amb aquests temes.

-I quina va ser la teva promoció?

-Doncs la meua promoció va ser del 2010 al 2014.

10. CRONOGRAMA

TASQUES	SETEMBRE	OCTUBRE	NOVEMBRE	DESEMBRE	GENER	FEBRER	MARÇ	ABRIL	MAIG	JUNY
Presentació proposta TFG i tutoria (27/9/2021)										
Treball autònom: Reelaboració de la presentació (1/10/2021 - 3/10/2021)										
Lliurament Tasca 1 (4/10/2021)										
Seminari: Marc teòric (8/10/2021)										
Seminari: El procés de TFG (8/10/2021)										
Seminari: Referenciar al TFG I i II (15/10/2021)										
Treball autònom: Recerca i elaboració del Marc Teòric (16/10/2021-25/11/2021)										
Seminari Online: Metodologies i disseny d'investigació (5/11/2021)										
Lliurament Tasca 2 (29/11/2021)										
Tutoria Tasca 2 (13/12/2021)										
Seminari de tècniques de recollida de la informació quantitativa i qualitativa (14/1/2022)										
Elaboració del qüestionari (17/01/2022-30/01/2022)										

